

Господарський процесуальний кодекс України

(Назва у редакції Закону
України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Із змінами і доповненнями, внесеними

Законами України

від 30 червня 1993 року N 3345-XII, ВВР, 1993, N 33, ст. 347,
від 2 березня 1995 року N 82/95-ВР, ВВР, 1995, N 14, ст. 90,
від 20 лютого 1996 року N 54/96-ВР, ВВР, 1996, N 9, ст. 44,
від 13 травня 1997 року N 251/97-ВР, ОВУ, 1997, число 22, с. 3,
від 30 червня 1999 року N 784-XIV, ОВУ, 1999, N 33, ст. 1699,
від 20 квітня 2000 року N 1664-III, ОВУ, 2000, N 20, ст. 809,
від 19 жовтня 2000 року N 2056-III, ОВУ, 2000, N 46, ст. 1975,
від 21 грудня 2000 року N 2181-III, ОВУ, 2001, N 7, ст. 259,
від 18 січня 2001 року N 2249-III, ОВУ, 2001, N 8, ст. 313,
від 17 травня 2001 року N 2413-III, ОВУ, 2001, N 24, ст. 1060,
від 21 червня 2001 року N 2539-III, ОВУ, 2001 р., N 25, ст. 1148,
від 10 січня 2002 року N 2922-III, ОВУ, 2002 р., N 7, ст. 275,
від 7 березня 2002 року N 3092-III, ОВУ, 2002 р., N 13, ст. 637,
від 15 травня 2003 року N 761-IV, ОВУ, 2003 р., N 23, ст. 1020,
від 22 травня 2003 року N 850-IV, ОВУ, 2003 р., N 25, ст. 1173,
від 18 листопада 2003 року N 1255-IV, ОВУ, 2003 р., N 52, ст. 2734,
від 24 червня 2004 року N 1892-IV, ОВУ, 2004 р., N 28, ст. 1865,
від 3 березня 2005 року N 2456-IV, ОВУ, 2005 р., N 13, ст. 656

(З 28 червня 2002 цей Кодекс доповнено статтею 81¹
згідно із Законом України від 21 червня 2001 року N 2539-III)

(Положенням абзацу четвертого частини першої
статті 2 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням
Конституційного Суду України від 8 квітня 1999 року
N 3-рп/99)

(Положенню абзацу першого пункту 1 частини
першої статті 12 щодо підвідомчості господарським
судам справ "у спорах про визнання недійсними актів
з підстав, зазначених у законодавстві" дано офіційне
тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду
України від 2 липня 2002 року N 13-рп/2002)

(У тексті Кодексу слова "арбітражний",
"доарбітражний" і "арбітражний процес" у всіх
відмінках замінено відповідно словами
"господарський", "досудовий" і "судовий процес" у
відповідних відмінках згідно із Законом України від
21 червня 2001 року N 2539-III)

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Право на звернення до господарського суду

Підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності (далі - підприємства та організації), мають право звертатися до господарського суду згідно з встановленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, а також для вжиття передбачених цим Кодексом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням.

У випадках, передбачених законодавчими актами України, до господарського суду мають право також звертатися державні та інші органи, громадяни, що не є суб'єктами підприємницької діяльності.

Угода про відмову від права на звернення до господарського суду є недійсною.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР,
від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Стаття 2. Порушення справ у господарському суді

Господарський суд порушує справи за позовними заявами:

підприємств та організацій, які звертаються до господарського суду за захистом своїх прав та охоронюваних законом інтересів;

державних та інших органів, які звертаються до господарського суду у випадках, передбачених законодавчими актами України;

прокурорів та їх заступників, які звертаються до господарського суду в інтересах держави;

(положенням абзацу четвертого частини першої статті 2 дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 08.04.99 р. N 3-рп/99)

Рахункової палати, яка звертається до господарського суду в інтересах держави в межах повноважень, що передбачені Конституцією та законами України.

Прокурор, який звертається до господарського суду в інтересах держави, в позовній заяві самостійно визначає, в чому полягає порушення інтересів держави, та обґрунтовує необхідність їх захисту, а також вказує орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних відносинах.

Господарський суд порушує справи про банкрутство за письмовою заявою будь-кого з кредиторів, боржника.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР,
від 30.06.99 р. N 784-XIV,
від 18.01.2001 р. N 2249-III,
від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 3. Мова судочинства

Мова судочинства визначається статтею 21 Закону України "Про мови в Українській РСР".

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 4. Законодавство, яке застосовується при вирішенні господарських спорів

Господарський суд вирішує господарські спори на підставі Конституції України, Закону України "Про господарські суди", цього Кодексу, інших законодавчих актів України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Господарський суд не застосовує акти державних та інших органів, якщо ці акти не відповідають законодавству України.

Якщо в міжнародних договорах України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, встановлені інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України, то застосовуються правила міжнародного договору.

Господарський суд у випадках, передбачених законом або міжнародним договором, застосовує норми права інших держав.

У разі відсутності законодавства, що регулює спірні відносини за участю іноземного суб'єкта підприємницької діяльності, господарський суд може застосовувати міжнародні торгові звичаї.

Забороняється відмова у розгляді справи з мотивів неповноти, неясності, суперечливості чи відсутності законодавства, яке регулює спірні відносини.

(У редакції Закону України
від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 4¹. Форми судового процесу

Господарські суди вирішують господарські спори у порядку позовного провадження, передбаченому цим Кодексом.

Господарські суди розглядають справи про банкрутство у порядку провадження, передбаченому цим Кодексом, з урахуванням особливостей, встановлених Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

(Доповнено статтею 4¹ згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР;
із змінами, внесеними згідно із Законом
України від 30.06.99 р. N 784-XIV)

Стаття 4². Рівність перед законом і судом

Правосуддя у господарських судах здійснюється на засадах рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом.

(Доповнено статтею 4² згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 4³. Змагальність

Судочинство у господарських судах здійснюється на засадах змагальності.

Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, обґрунтовують свої вимоги і заперечення поданими судом доказами.

Господарський суд створює сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, необхідні умови для встановлення фактичних обставин справи і правильного застосування законодавства.

(Доповнено статтею 4³ згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 4⁴. Гласність розгляду справ

Розгляд справ у господарських судах відкритий, за винятком випадків, коли це суперечить вимогам щодо охорони державної, комерційної або банківської таємниці, або коли сторони чи одна з сторін обґрунтовано вимагають конфіденційного розгляду справи і подають відповідне клопотання до початку розгляду справи по суті.

Про розгляд справи у закритому засіданні або про відхилення клопотання з цього приводу виноситься ухвала.

Судовий процес фіксується технічними засобами та відображається у протоколі судового засідання у порядку, встановленому цим Кодексом.

(Доповнено статтею 4⁴ згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 4⁵. Судові рішення

Господарські суди здійснюють правосуддя шляхом прийняття обов'язкових до виконання на усій території України рішень, ухвал, постанов. Рішення і постанови господарських судів приймаються іменем України.

Невиконання вимог рішень, ухвал, постанов господарських судів тягне відповідальність, встановлену цим Кодексом та іншими законами України.

Усі судові рішення викладаються у письмовій формі.

(Доповнено статтею 4⁵ згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 4⁶. Склад господарського суду

Справи у місцевих господарських судах розглядаються суддею одноособово. Будь-яку справу, що відноситься до підсудності цього суду, залежно від категорії і складності справи, може бути розглянуто колегіально у складі трьох суддів.

Перегляд в апеляційному порядку рішень місцевих господарських судів здійснюється апеляційними господарськими судами колегією суддів у складі трьох суддів.

Перегляд у касаційному порядку рішень місцевих і апеляційних господарських судів здійснюється Вищим господарським судом України колегією суддів у складі трьох або більшої непарної кількості суддів.

(Доповнено статтею 4⁶ згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 4⁷. Порядок прийняття судових рішень і вирішення питань щодо розгляду справи

Судове рішення приймається суддею за результатами обговорення усіх обставин справи, а якщо спір вирішується колегіально - більшістю голосів суддів. У такому ж порядку вирішуються питання, що виникають у процесі розгляду справи.

Жодний із суддів не має права утримуватися від голосування. Головуючий суддя голосує останнім.

Суддя, не згодний з рішенням більшості складу колегії суддів, зобов'язаний підписати процесуальний документ і має право викласти письмово свою окрему думку, яка долучається до справи, але не оголошується.

Підготовку проектів судових рішень здійснює головуючий колегії суддів або за його дорученням - будь-який суддя цієї колегії.

(Доповнено статтею 4⁷ згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Розділ II ДОСУДОВЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ

Стаття 5. Основні положення досудового врегулювання господарського спору

Сторони застосовують заходи досудового врегулювання господарського спору у випадках, передбачених цим Кодексом, а також за домовленістю між собою, якщо це обумовлено договором.

Спори, що виникають з договору перевезення, договору про надання послуг зв'язку та договору, заснованому на державному замовленні, можуть бути передані на вирішення господарського суду за умови додержання сторонами встановленого для даної категорії спорів порядку їх досудового врегулювання.

Порядок досудового врегулювання спорів визначається цим Кодексом, якщо інший порядок не встановлено діючим на території України законодавством, яке регулює конкретний вид господарських відносин.

Справи за заявою прокурора чи його заступника, Рахункової палати, Антимонопольного комітету України та його територіальних відділень порушуються господарським судом незалежно від вжиття сторонами заходів досудового врегулювання спорів.

Порядок досудового врегулювання господарських спорів не поширюється на спори про визнання договорів недійсними, спори про визнання недійсними актів державних та інших органів, підприємств та організацій, які не відповідають законодавству і порушують права та охоронювані законом інтереси підприємств та організацій (далі - акти), спори про стягнення заборгованості за опротестованими векселями, спори про стягнення штрафів Національним банком України з банків та інших фінансово-кредитних установ, а також на спори про звернення стягнення на заставлене майно.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 02.03.95 р. N 82/95-ВР, від 13.05.97 р. N 251/97-ВР, від 20.04.2000 р. N 1664-ІІІ, від 18.01.2001 р. N 2249-ІІІ, від 17.05.2001 р. N 2413-ІІІ)

Стаття 6. Порядок пред'явлення претензії

Підприємства та організації, що порушили майнові права і законні інтереси інших підприємств та організацій, зобов'язані поновити їх, не чекаючи пред'явлення претензії.

Підприємства та організації, чий права і законні інтереси порушено, з метою безпосереднього врегулювання спору з порушником цих прав та інтересів звертаються до нього з письмовою претензією.

У претензії зазначаються:

- а) повне найменування і поштові реквізити заявника претензії та підприємства, організації, яким претензія пред'являється; дата пред'явлення і номер претензії;
- б) обставини, на підставі яких пред'явлено претензію; докази, що підтверджують ці обставини; посилання на відповідні нормативні акти;
- в) вимоги заявника;
- г) сума претензії та її розрахунок, якщо претензія підлягає грошовій оцінці; платіжні реквізити заявника претензії;
- д) перелік документів, що додаються до претензії, а також інших доказів.

Документи, що підтверджують вимоги заявника, додаються в оригіналах чи належним чином засвідчених копіях. Документи, які є у другої сторони, можуть не додаватись до претензії із зазначенням про це у претензії.

Претензія підписується повноважною особою підприємства, організації або їх представником та надсилається адресатові рекомендованим або цінним листом чи вручається під розписку.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 7. Порядок і строки розгляду претензії

Претензія підлягає розгляду в місячний строк, який обчислюється з дня одержання претензії.

В тих випадках, коли обов'язковими для обох сторін правилами або договором передбачено право перепроверки забракованої продукції (товарів) підприємством-виготовлювачем, претензії, пов'язані з якістю та комплектністю продукції (товарів), розглядаються протягом двох місяців.

Якщо до претензії не додано всі документи, необхідні для її розгляду, вони витребуються у заявника із зазначенням строку їх подання, який не може бути менше п'яти днів, не враховуючи часу поштового обігу. При цьому перебіг строку розгляду претензії зупиняється до одержання витребуваних документів чи закінчення строку їх подання. Якщо витребувані документи у встановлений строк не надійшли, претензія розглядається за наявними документами.

При розгляді претензії підприємства та організації в разі необхідності повинні звірити розрахунки, провести судову експертизу або вчинити інші дії для забезпечення досудового врегулювання спору.

Підприємства та організації, що одержали претензію, зобов'язані задовольнити обґрунтовані вимоги заявника.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 8. Повідомлення заявника про результати розгляду претензії

Про результати розгляду претензії заявник повідомляється у письмовій формі.

У відповіді на претензію зазначаються:

а) повне найменування і поштові реквізити підприємства, організації, що дають відповідь, та підприємства чи організації, яким надсилається відповідь; дата і номер відповіді; дата і номер претензії, на яку дається відповідь;

б) коли претензію визнано повністю або частково, - визнана сума, номер і дата платіжного доручення на перерахування цієї суми чи строк та засіб задоволення претензії, якщо вона не підлягає грошовій оцінці;

в) коли претензію відхилено повністю або частково, - мотиви відхилення з посиланням на відповідні нормативні акти і документи, що обґрунтовують відхилення претензії;

г) перелік доданих до відповіді документів та інших доказів.

Коли претензію відхилено повністю або частково, заявникові повинно бути повернуто оригінали документів, одержаних з претензією, а також надіслано документи, що обґрунтовують відхилення претензії, якщо їх немає у заявника претензії.

Відповідь на претензію підписується повноважною особою підприємства, організації або їх представником та надсилається рекомендованим або цінним листом чи вручається під розписку.

Якщо у відповіді про визнання претензії не повідомляється про перерахування визнаної суми, то через 20 днів після її отримання така відповідь є підставою для примусового стягнення заборгованості державною виконавчою службою в порядку, встановленому Законом України "Про виконавче провадження". До заяви про порушення виконавчого провадження додається відповідь боржника, а якщо в ній не зазначено розмір визнаної суми, то додається також копія претензії.

Установи банку зобов'язані приймати розпорядження про безспірне списання коштів і в тих випадках, коли боржник, визнавши претензію, просить з різних причин не стягувати з нього визнану суму.

За необґрунтоване списання у безспірному порядку претензійної суми винна сторона сплачує другій стороні штраф у розмірі 10 процентів від списаної суми.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР,
від 21.06.2001 р. N 2539-ІІІ,
від 10.01.2002 р. N 2922-ІІІ)

Стаття 9. Відповідальність за порушення строків розгляду претензії

В разі порушення строків розгляду претензії, встановлених статтею 7 цього Кодексу, чи залишення її без відповіді господарський суд при вирішенні господарського спору має право стягти в доход державного бюджету з підприємства, організації, що припустилися такого порушення, штраф у розмірі 2 процентів від суми претензії, але не менш як 5 розмірів неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і не більш як 100 розмірів неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 30.06.93 р. N 3345-ІІІ,
від 20.02.96 р. N 54/96-ВР)

Стаття 10. Досудове врегулювання розбіжностей, що виникають під час укладення певної категорії господарських договорів

Спори, що виникають при укладенні господарських договорів, можуть бути подані на вирішення господарського суду.

Стаття 11. Досудове врегулювання спорів, що виникають у разі зміни та розірвання певної категорії господарських договорів

Підприємство чи організація, які вважають за необхідне змінити чи розірвати договір, зазначений у частині другій статті 5 цього Кодексу, надсилають пропозиції про це другій стороні за договором.

Підприємство, організація, які одержали пропозицію про зміну чи розірвання договору, повинні відповісти на неї не пізніше 20 днів після одержання пропозиції. Якщо підприємства і організації не досягли згоди щодо зміни чи розірвання договору, а також у разі неодержання відповіді в установлений строк з урахуванням поштового обігу, заінтересована сторона має право передати спір на вирішення господарського суду.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 17.05.2001 р. N 2413-III)

Розділ III ПІДВІДОМЧІСТЬ СПРАВ ГОСПОДАРЬСКИМ СУДАМ. ПІДСУДНІСТЬ СПРАВ

(Назва розділу в редакції Закону
України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 12. Справи, підвідомчі господарським судам

Господарським судам підвідомчі:

1) справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні господарських договорів та з інших підстав, а також у спорах про визнання недійсними актів з підстав, зазначених у законодавстві, крім:

(положенню абзацу першого пункту 1 частини першої статті 12 щодо підвідомчості господарським судам справ "у спорах про визнання недійсними актів з підстав, зазначених у законодавстві" дано офіційне тлумачення згідно з Рішенням Конституційного Суду України від 02.07.2002 р. N 13-рп/2002)

спорів, що виникають при погодженні стандартів та технічних умов;

спорів про встановлення цін на продукцію (товари), а також тарифів на послуги (виконання робіт), якщо ці ціни і тарифи відповідно до законодавства не можуть бути встановлені за угодою сторін;

інших спорів, вирішення яких відповідно до законів України, міждержавних договорів та угод віднесено до відання інших органів;

2) справи про банкрутство.

3) справи за заявами органів Антимонопольного комітету України, Рахункової палати з питань, віднесених законодавчими актами до їх компетенції.

Підвідомчий господарським судам спір може бути передано сторонами на вирішення третейського суду (арбітражу), крім спорів про визнання недійсними актів, а також спорів, що виникають при укладанні, зміні, розірванні та виконанні господарських договорів, пов'язаних із задоволенням державних потреб.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 30.06.93 р. N 3345-XII, від 02.03.95 р. N 82/95-ВР, від 13.05.97 р. N 251/97-ВР, від 18.01.2001 р. N 2249-III)

Стаття 13. справи, підсудні місцевим господарським судам

Місцеві господарські суди розглядають у першій інстанції усі справи, підвідомчі господарським судам.

(У редакції законів України від 30.06.93 р. N 3345-XII, від 13.05.97 р. N 251/97-ВР, від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 14. Виключена.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 30.06.93 р. N 3345-XII, від 13.05.97 р. N 251/97-ВР, від 18.01.2001 р. N 2249-III; виключена згідно із Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 15. Територіальна підсудність справ господарському суду

Справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні та розірванні господарських договорів, справи у спорах про визнання договорів недійсними розглядаються господарським судом за місцезнаходженням сторони, зобов'язаної за договором здійснити на користь другої сторони певні дії, такі як: передати майно, виконати роботу, надати послуги, сплатити гроші тощо.

Справи у спорах, що виникають при виконанні господарських договорів та з інших підстав, а також справи про визнання недійсними актів розглядаються господарським судом за місцезнаходженням відповідача.

Справи у спорах за участю кількох відповідачів розглядаються господарським судом за місцезнаходженням одного з відповідачів за вибором позивача.

Якщо юридичну особу представляє уповноважений нею відособлений підрозділ, територіальна підсудність спору визначається з урахуванням частин першої - третьої цієї статті залежно від місцезнаходження відособленого підрозділу.

Місце розгляду справи з господарського спору, в якому однією з сторін є апеляційний господарський суд, господарський суд Автономної Республіки Крим, господарський суд області, міст Києва та Севастополя, визначає Вищий господарський суд.

Справи про банкрутство розглядаються господарським судом за місцезнаходженням боржника.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 30.06.93 р. N 3345-ХІІ, від 13.05.97 р. N 251/97-ВР, від 21.06.2001 р. N 2539-ІІІ)

Стаття 16. Виключна підсудність справ

Віднесені до підсудності господарського суду справи у спорах, що виникають з договору перевезення, в яких одним з відповідачів є орган транспорту, розглядаються господарським судом за місцезнаходженням цього органу.

Справи у спорах про право власності на майно або про витребування майна з чужого незаконного володіння чи про усунення перешкод у користуванні майном розглядаються господарським судом за місцезнаходженням майна.

Справи у спорах про порушення майнових прав інтелектуальної власності розглядаються господарським судом за місцем вчинення порушення.

Справи у спорах, у яких відповідачем є вищий чи центральний орган виконавчої влади, Національний банк України, Рахункова палата, Верховна Рада Автономної Республіки Крим або Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські ради або обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації, а також справи, матеріали яких містять державну таємницю, розглядаються господарським судом міста Києва.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 30.06.93 р. N 3345-ХІІ, від 13.05.97 р. N 251/97-ВР, від 21.06.2001 р. N 2539-ІІІ, від 22.05.2003 р. N 850-ІV, від 18.11.2003 р. N 1255-ІV, від 24.06.2004 р. N 1892-ІV)

Стаття 17. Передача справ з одного господарського суду до іншого господарського суду

Якщо справа не підсудна даному господарському суду, матеріали справи надсилаються господарським судом за встановленою підсудністю не пізніше п'яти днів з дня надходження позовної заяви або винесення ухвали про передачу справи.

Ухвалу про передачу справи за підсудністю може бути оскаржено.

Справа, прийнята господарським судом до свого провадження з додержанням правил підсудності, повинна бути ним розглянута по суті і в тому випадку, коли в процесі розгляду справи вона стала підсудною іншому господарському суду.

Якщо після відводу суддів неможливо розглянути справу в господарському суді, до підсудності якого відноситься справа, то Голова Вищого господарського суду України або його заступник мають право витребувати будь-яку справу, що є у провадженні місцевого господарського суду, і передати її на розгляд до іншого місцевого господарського суду.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 30.06.93 р. N 3345-XII,
від 13.05.97 р. N 251/97-ВР;
у редакції Закону України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Розділ IV УЧАСНИКИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Стаття 18. Склад учасників судового процесу

До складу учасників судового процесу входять: сторони, треті особи, прокурор, інші особи, які беруть участь у процесі у випадках, передбачених цим Кодексом.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 19. Суддя

Суддею є посадова особа господарського суду. Процесуальний статус судді визначається Законом України "Про господарські суди" та цим Кодексом.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 20. Відвід судді

Суддя не може брати участі в розгляді справи і підлягає відводу (самовідводу), якщо він є родичем осіб, які беруть участь в судовому процесі, або буде встановлено інші обставини, що викликають сумнів у його неупередженості. Суддя, який брав участь в розгляді справи, не може брати участі в новому розгляді справи у разі скасування рішення, ухвали, прийнятої за його участю.

При наявності зазначених підстав суддя повинен заявити самовідвід.

З цих же підстав відвід судді можуть заявити сторони та прокурор, який бере участь в судовому процесі.

Відвід повинен бути мотивованим, заявляється у письмовій формі до початку вирішення спору. Заявляти відвід після цього можна лише у разі, якщо про підставу відводу сторона чи прокурор дізналися після початку розгляду справи по суті.

Питання про відвід судді вирішується головою господарського суду або заступником голови господарського суду, а про відвід заступника голови - головою господарського суду, який виносить з цього приводу ухвалу в триденний строк з дня надходження заяви. Якщо голова господарського суду прийняв справу до свого провадження, питання про його відвід вирішується президією Вищого господарського суду України в триденний строк з дня надходження заяви про відвід.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР,
від 21.06.2001 р. N 2539-ІІІ)

Стаття 21. Сторони в судовому процесі

Сторонами в судовому процесі - позивачами і відповідачами - можуть бути підприємства та організації, зазначені у статті 1 цього Кодексу.

Позивачами є підприємства та організації, що подали позов або в інтересах яких подано позов про захист порушеного чи оспорюваного права або охоронюваного законом інтересу.

Відповідачами є підприємства та організації, яким пред'явлено позовну вимогу.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 22. Права та обов'язки сторін

Сторони користуються рівними процесуальними правами.

Сторони мають право знайомитися з матеріалами справи, робити з них витяги, знімати копії, брати участь в господарських засіданнях, подавати докази, брати участь у дослідженні доказів, заявляти клопотання, давати усні та письмові пояснення господарському суду, наводити свої доводи і міркування з усіх питань, що виникають у ході судового процесу, заперечувати проти клопотань і доводів інших учасників судового процесу, оскаржувати судові рішення господарського суду в установленому цим Кодексом порядку, а також користуватися іншими процесуальними правами, наданими їм цим Кодексом.

Сторони зобов'язані добросовісно користуватися належними їм процесуальними правами, виявляти взаємну повагу до прав і охоронюваних законом інтересів другої сторони, вживати заходів до всебічного, повного та об'єктивного дослідження всіх обставин справи.

Позивач вправі до прийняття рішення по справі змінити підставу або предмет позову, збільшити розмір позовних вимог за умови дотримання встановленого порядку досудового врегулювання спору у випадках, передбачених статтею 5 цього Кодексу, в цій частині, відмовитись від позову або зменшити розмір позовних вимог.

Відповідач має право визнати позов повністю або частково.

Господарський суд не приймає відмови від позову, зменшення розміру позовних вимог, визнання позову відповідачем, якщо ці дії суперечать законодавству або порушують чий-небудь права і охоронювані законом інтереси.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 17.05.2001 р. N 2413-III,
від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 23. Участь у справі кількох позивачів та відповідачів

Позов може бути подано кількома позивачами чи до кількох відповідачів. Кожний з позивачів або відповідачів щодо іншої сторони виступає в судовому процесі самостійно.

Стаття 24. Залучення до участі у справі іншого відповідача. Заміна неналежного відповідача

Господарський суд за наявністю достатніх підстав має право до прийняття рішення залучити за клопотанням сторони або за своєю ініціативою до участі у справі іншого відповідача.

Клопотання про залучення до участі в справі іншого відповідача може бути задоволено за умови вжиття щодо нього заходів досудового врегулювання спору у випадках, передбачених статтею 5 цього Кодексу. Залучення до участі у справі відповідача з ініціативи господарського суду може здійснюватися незалежно від додержання порядку досудового врегулювання спору.

Господарський суд, встановивши до прийняття рішення, що позов подано не до тієї особи, яка повинна відповідати за позовом, може за згодою позивача, не припиняючи провадження у справі, допустити заміну первісного відповідача належним відповідачем.

Про залучення іншого відповідача чи заміну неналежного відповідача виноситься ухвала, і розгляд справи починається заново.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 17.05.2001 р. N 2413-III)

Стаття 25. Процесуальне правонаступництво

В разі вибуття однієї з сторін у спірному або встановленому рішенням господарського суду правовідношенні внаслідок реорганізації підприємства чи організації господарський суд здійснює заміну цієї сторони її правонаступником, вказуючи про це в рішенні або ухвалі. Усі дії, вчинені в процесі до вступу правонаступника, є обов'язковими для нього в такій же мірі, в якій вони були б обов'язковими для особи, яку він замінив.

Правонаступництво можливе на будь-якій стадії судового процесу.

Стаття 26. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору

Треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, можуть вступити у справу до прийняття рішення господарським судом, подавши позов до однієї або двох сторін за

умови вжиття заходів досудового врегулювання спору у випадках, передбачених статтею 5 цього Кодексу.

Про прийняття позовної заяви та вступ третьої особи у справу господарський суд виносить ухвалу.

Треті особи, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору, користуються усіма правами і несуть усі обов'язки позивача.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 17.05.2001 р. N 2413-III)

Стаття 27. Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору

Треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, можуть вступити у справу на стороні позивача або відповідача до прийняття рішення господарським судом, якщо рішення з господарського спору може вплинути на їх права або обов'язки щодо однієї з сторін. Їх може бути залучено до участі у справі також за клопотанням сторін, прокурора або ініціативи господарського суду.

У заявах про залучення третіх осіб і у заявах третіх осіб про вступ у справу на стороні позивача або відповідача зазначається, на яких підставах третіх осіб належить залучити або допустити до участі у справі.

Питання про допущення або залучення третіх осіб до участі у справі вирішується господарським судом, який виносить з цього приводу ухвалу.

Треті особи, які не заявляють самостійних вимог, користуються процесуальними правами і несуть процесуальні обов'язки сторін, крім права на зміну підстави і предмета позову, збільшення чи зменшення розміру позовних вимог, а також на відмову від позову або визнання позову.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 17.05.2001 р. N 2413-III)

Стаття 28. Представники сторін і третіх осіб

Справи юридичних осіб в господарському суді ведуть їх органи, що діють у межах повноважень, наданих їм законодавством та установчими документами, через свого представника.

Керівники підприємств та організацій, інші особи, повноваження яких визначені законодавством або установчими документами, подають господарському суду документи, що посвідчують їх посадове становище.

Представниками юридичних осіб можуть бути також інші особи, повноваження яких підтверджуються довіреністю від імені підприємства, організації. Довіреність видається за підписом керівника або іншої уповноваженої ним особи та посвідчується печаткою підприємства, організації.

Повноваження сторони або третьої особи від імені юридичної особи може здійснювати її відособлений підрозділ, якщо таке право йому надано установчими або іншими документами.

Громадяни можуть вести свої справи в господарському суді особисто або через представників, повноваження яких підтверджуються нотаріально посвідченою довіреністю.

(У редакції Закону України
від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 29. Участь прокурора у розгляді справ

Прокурор бере участь у розгляді справ за його позовами, а також може вступити за своєю ініціативою у справу, порушену за позовом інших осіб, на будь-якій стадії її розгляду для представництва інтересів громадянина або держави. З метою вступу у справу прокурор може подати апеляційне, касаційне подання, подання про перегляд рішення за нововиявленими обставинами або повідомити суд і взяти участь у розгляді справи, порушеної за позовом інших осіб.

У разі прийняття господарським судом позовної заяви, поданої прокурором в інтересах держави в особі органу, уповноваженого здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, зазначений орган набуває статусу позивача.

Про свою участь у вже порушеній справі прокурор повідомляє господарський суд письмово, а в судовому засіданні - також і усно.

Прокурор, який бере участь у справі, несе обов'язки і користується правами сторони, крім права на укладення мирової угоди.

Відмова прокурора від поданого ним позову не позбавляє позивача права вимагати вирішення спору по суті.

Відмова позивача від позову, поданого прокурором в інтересах держави, не позбавляє прокурора права підтримувати позов і вимагати вирішення спору по суті.

(У редакції законів України
від 13.05.97 р. N 251/97-ВР,
від 21.06.2001 р. N 2539-III;
із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 07.03.2002 р. N 3092-III)

Стаття 30. Участь у процесі посадових осіб та інших працівників підприємств, установ, організацій, державних та інших органів

В судовому процесі можуть брати участь посадові особи та інші працівники підприємств, установ, організацій, державних та інших органів, коли їх викликано для дачі пояснень з питань, що виникають під час розгляду справи. Ці особи мають право знайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, брати участь в огляді та дослідженні доказів.

Зазначені особи зобов'язані з'явитись до господарського суду на його виклик, сповістити про знані їм відомості та обставини у справі, подати на вимогу господарського суду пояснення в письмовій формі.

Стаття 31. Участь в судовому процесі судового експерта

В судовому процесі може брати участь судовий експерт.

Права, обов'язки та відповідальність судового експерта визначаються цим Кодексом та Законом України "Про судову експертизу".

Судовий експерт зобов'язаний за ухвалою господарського суду з'явитись на його виклик і дати мотивований висновок щодо поставлених йому питань. Висновок робиться у письмовій формі.

Судовий експерт, оскільки це необхідно для дачі висновку, має право знайомитися з матеріалами справи, брати участь в огляді та дослідженні доказів, просити господарський суд про надання йому додаткових матеріалів.

Судовий експерт має право відмовитись від дачі висновку, якщо наданих йому матеріалів недостатньо або якщо він не має необхідних знань для виконання покладеного на нього обов'язку.

Сторони і прокурор, який бере участь в судовому процесі, мають право заявити відвід судовому експерту, якщо він особисто, прямо чи побічно заінтересований в результаті розгляду справи, якщо він є родичем осіб, які беруть участь в судовому процесі, а також з мотивів його некомпетентності.

Відвід повинен бути мотивованим, заявляти у письмовій формі до початку вирішення спору. Заявляти відвід після цього можна лише у випадку, коли про підставу відводу сторона чи прокурор дізналися після початку розгляду справи по суті.

Питання про відвід вирішується суддею, який виносить з цього приводу ухвалу.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Розділ V ДОКАЗИ

Стаття 32. Поняття і види доказів

Доказами у справі є будь-які фактичні дані, на підставі яких господарський суд у визначеному законом порядку встановлює наявність чи відсутність обставин, на яких ґрунтуються вимоги і заперечення сторін, а також інші обставини, які мають значення для правильного вирішення господарського спору.

Ці дані встановлюються такими засобами:

письмовими і речовими доказами, висновками судових експертів;

поясненнями представників сторін та інших осіб, які беруть участь в судовому процесі. В необхідних випадках на вимогу судді пояснення представників сторін та інших осіб, які беруть участь в судовому процесі, мають бути викладені письмово.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 33. Обов'язок доказування і подання доказів

Кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень.

Докази подаються сторонами та іншими учасниками судового процесу.

Стаття 34. Належність і допустимість доказів

Господарський суд приймає тільки ті докази, які мають значення для справи.

Обставини справи, які відповідно до законодавства повинні бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть підтверджуватись іншими засобами доказування.

Стаття 35. Підстави звільнення від доказування

Обставини, визнані господарським судом загальновідомими, не потребують доказування.

Факти, встановлені рішенням господарського суду (іншого органу, який вирішує господарські спори) під час розгляду однієї справи, не доводяться знову при вирішенні інших спорів, в яких беруть участь ті самі сторони.

Вирок суду з кримінальної справи, що набрав законної сили, є обов'язковим для господарського суду при вирішенні спору з питань, чи мали місце певні дії та ким вони вчинені.

Рішення суду з цивільної справи, що набрало законної сили, є обов'язковим для господарського суду щодо фактів, які встановлені судом і мають значення для вирішення спору.

Факти, які відповідно до закону вважаються встановленими, не доводяться при розгляді справи. Таке припущення може бути спростовано в загальному порядку.

Стаття 36. Письмові докази

Письмовими доказами є документи і матеріали, які містять дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору.

Письмові докази подаються в оригіналі або в належним чином засвідченій копії. Якщо для вирішення спору має значення лише частина документа, подається засвідчений витяг з нього.

Оригінали документів подаються, коли обставини справи відповідно до законодавства мають бути засвідчені тільки такими документами, а також в інших випадках на вимогу господарського суду.

Стаття 37. Речові докази

Речовими доказами є предмети, що своїми властивостями свідчать про обставини, які мають значення для правильного вирішення спору.

Стаття 38. Витребування доказів

Якщо подані сторонами докази є недостатніми, господарський суд зобов'язаний витребувати від підприємств та організацій незалежно від їх участі у справі документи і матеріали, необхідні для вирішення спору. Господарський суд має право знайомитися з доказами безпосередньо в місці їх знаходження.

Господарський суд може витребувати докази також до подання позову як запобіжний захід у порядку, встановленому статтями 43¹ - 43¹⁰ цього Кодексу.

Сторона, прокурор, які порушують клопотання перед господарським судом про витребування доказів, повинні докладно зазначити: який доказ вимагається, підстави, з яких вони вважають, що ці докази має підприємство чи організація, і обставини, які можуть підтвердити ці докази.

Господарський суд може уповноважити на одержання таких доказів заінтересовану сторону.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Стаття 39. Огляд та дослідження письмових і речових доказів у місці їх знаходження

Господарський суд може провести огляд та дослідження письмових і речових доказів у місці їх знаходження в разі складності подання цих доказів.

За результатами огляду та дослідження складається протокол, який підписується суддею. Протокол приєднується до матеріалів справи.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 40. Повернення письмових і речових доказів

Оригінали письмових доказів, що є у справі, за клопотанням підприємств та організацій повертаються їм після вирішення господарського спору та подання засвідчених копій цих доказів.

Речові докази, які знаходяться в господарському суді, після вирішення спору повертаються підприємствам та організаціям, від яких їх було одержано, або передаються стороні, за якою господарський суд визнав право на ці речі.

Стаття 41. Призначення і проведення судової експертизи

Для роз'яснення питань, що виникають при вирішенні господарського спору і потребують спеціальних знань, господарський суд призначає судову експертизу.

Учасники судового процесу мають право пропонувати господарському суду питання, які мають бути роз'яснені судовим експертом. Остаточне коло цих питань встановлюється господарським судом в ухвалі.

Проведення судової експертизи має бути доручено компетентним організаціям чи безпосередньо спеціалістам, які володіють необхідними для цього знаннями. Особа, яка проводить судову експертизу (далі - судовий експерт) користується правами і несе обов'язки, зазначені у статті 31 цього Кодексу.

Сторони і прокурор, який бере участь в судовому процесі, мають право до початку проведення судової експертизи заявити відвід судовому експерту в порядку та з підстав, зазначених у частинах п'ятій і шостій статті 31 цього Кодексу.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 42. Висновок судового експерта

Висновок судового експерта повинен містити докладний опис проведених досліджень, зроблені в результаті їх висновки і обґрунтовані відповіді на поставлені господарським судом питання. Висновок подається господарському суду в письмовій формі, і копія його надсилається сторонам.

Якщо під час проведення судової експертизи встановлюються обставини, що мають значення для правильного вирішення спору, з приводу яких судовому експерту не були поставлені питання, у висновку він викладає свої міркування і щодо цих обставин.

У випадках недостатньої ясності чи неповноти висновку судового експерта господарський суд може призначити додаткову судову експертизу.

При необхідності господарський суд може призначити повторну судову експертизу і доручити її проведення іншому судовому експерту.

Висновок судового експерта для господарського суду не є обов'язковим і оцінюється господарським судом за правилами, встановленими статтею 43 цього Кодексу.

Відхилення господарським судом висновку судового експерта повинно бути мотивованим у рішенні.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 43. Оцінка доказів

Господарський суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному розгляді в судовому процесі всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом.

Ніякі докази не мають для господарського суду заздальгідь встановленої сили.

Визнання однією стороною фактичних даних і обставин, якими інша сторона обґрунтовує свої вимоги або заперечення, для господарського суду не є обов'язковим.

Розділ V¹ **Запобіжні заходи**

Стаття 43¹. Підстави вжиття запобіжних заходів

Особа, яка має підстави побоюватись, що подача потрібних для неї доказів стане згодом неможливою або утрудненою, а також підстави вважати, що її права порушені або існує реальна загроза їх порушення, має право звернутися до господарського суду з заявою про вжиття запобіжних заходів до подання позову.

Стаття 43². Види запобіжних заходів

Запобіжні заходи включають:

- 1) витребування доказів;
- 2) огляд приміщень, в яких відбуваються дії, пов'язані з порушенням прав;
- 3) накладення арешту на майно, що належить особі, щодо якої вжито запобіжні заходи, і знаходиться в неї або в інших осіб.

Стаття 43³. Заява про вжиття запобіжних заходів

Заява про вжиття запобіжних заходів повинна містити:

- 1) найменування господарського суду, до якого подається заява;
- 2) найменування заявника і особи, щодо якої просять вжити запобіжні заходи, їх поштові адреси; документи, що підтверджують за заявником-громадянином статус суб'єкта підприємницької діяльності;
- 3) вид і суть запобіжного заходу;
- 4) обставини, якими заявник обґрунтовує необхідність вжиття запобіжних заходів;
- 5) перелік документів та інших доказів, що додаються до заяви;
- 6) підпис заявника або його представника, якщо заява подається представником.

До заяви про вжиття запобіжних заходів додаються документи, які підтверджують сплату державного мита у встановлених законом порядку і розмірі. Разом з заявою про вжиття запобіжних заходів подаються її копії відповідно до кількості осіб, щодо яких просять вжити запобіжні заходи.

Заявник повинен подати відповідну позовну заяву протягом десяти днів з дня винесення ухвали про вжиття запобіжних заходів. Після подання заявником позовної заяви запобіжні заходи діють як заходи забезпечення позову.

Стаття 43⁴. Порядок розгляду заяви про вжиття запобіжних заходів

Заява про вжиття запобіжних заходів розглядається не пізніше двох днів з дня її подання господарським судом, в районі діяльності якого належить провести ці процесуальні дії, з повідомленням заінтересованих осіб. Однак неявка їх не перешкоджає розглядові заяви.

У разі обґрунтованої вимоги заявника заява про вжиття запобіжних заходів розглядається лише за його участю без повідомлення особи, щодо якої просять вжити запобіжні заходи.

Господарський суд має право вимагати від заявника додати до заяви будь-який наявний у нього доказ про порушення або загрозу порушення його прав.

Господарський суд може зобов'язати заявника забезпечити його вимогу заставою, достатньою для того, щоб запобігти зловживанню запобіжними заходами, яка вноситься на депозит господарського суду. Розмір застави визначається господарським судом з урахуванням обставин справи, але не повинен бути більшим від розміру заявленої шкоди.

Про вжиття запобіжних заходів господарський суд виносить ухвалу, в якій зазначає обрані запобіжні заходи, підстави їх обрання, порядок і спосіб їх виконання, розмір застави, якщо така призначена. Копії ухвали надсилаються заявнику та особі, щодо якої мають бути вжиті запобіжні заходи, негайно після її винесення. У разі винесення ухвали за участю заявника без повідомлення особи, щодо якої просять вжити запобіжні заходи, копія ухвали надсилається особі, щодо якої вжито запобіжні заходи, негайно після її виконання.

У разі відсутності підстав, встановлених статтею 43¹ цього Кодексу, а також невиконання вимог, передбачених частиною третьою цієї статті, господарський суд виносить ухвалу про відмову в задоволенні заяви про вжиття запобіжних заходів.

Стаття 43⁵. Наслідки подання заяви про вжиття запобіжних заходів, що не відповідає вимогам закону

Суддя, встановивши, що заяву про вжиття запобіжних заходів подано без додержання вимог, викладених у статті 43³ цього Кодексу, або не сплачено державним митом, виносить ухвалу про залишення заяви без руху, про що повідомляє заявника і надає йому строк для виправлення недоліків.

Коли заявник відповідно до вказівок судді у встановлений строк не виконає всі перелічені у статті 43³ цього Кодексу вимоги та не сплатить державне мито, заява вважається неподаною і повертається заявнику, про що суддя виносить мотивовану ухвалу.

Стаття 43⁶. Виконання ухвали про вжиття запобіжних заходів

Ухвала про вжиття запобіжних заходів виконується негайно в порядку, встановленому для виконання судових рішень.

У разі забезпечення вимог заявника заставою ухвала про вжиття запобіжних заходів виконується негайно після внесення застави в повному розмірі.

Стаття 43⁷. Скасування ухвали про вжиття запобіжних заходів

На ухвалу про вжиття запобіжних заходів, винесену за участю заявника без повідомлення особи, щодо якої вжито запобіжні заходи, остання протягом десяти днів з дня отримання копії ухвали може подати заяву про її скасування.

Подання заяви про скасування ухвали про вжиття запобіжних заходів не зупиняє виконання ухвали про вжиття запобіжних заходів.

Заява про скасування вжиття запобіжних заходів розглядається протягом трьох днів господарським судом, який виніс ухвалу про їх вжиття. Неявка заінтересованих осіб не перешкоджає розглядові заяви.

За результатами розгляду заяви господарський суд виносить ухвалу про залишення без змін ухвали про вжиття запобіжних заходів або її зміну чи скасування.

Стаття 43⁸. Оскарження ухвал щодо вжиття запобіжних заходів

На ухвалу про вжиття запобіжних заходів, ухвалу про відмову в задоволенні заяви про вжиття запобіжних заходів, а також на ухвалу про залишення без змін ухвали про вжиття запобіжних заходів або її зміну чи скасування може бути подано апеляційну скаргу.

Подання апеляційної скарги на ухвалу про вжиття запобіжних заходів не зупиняє виконання відповідної ухвали. Подання апеляційної скарги на ухвалу про скасування запобіжних заходів або їх заміну зупиняє виконання відповідної ухвали.

Стаття 43⁹. Припинення запобіжних заходів

Запобіжні заходи припиняються у разі:

- 1) неподання заявником відповідної позовної заяви у строк, встановлений частиною третьою статті 43³ цього Кодексу;
- 2) відмови господарським судом у прийнятті позовної заяви з підстав, передбачених частиною першою статті 62 цього Кодексу;
- 3) невиконання позивачем вимог, передбачених статтею 63 цього Кодексу;
- 4) винесення господарським судом ухвали про скасування ухвали про вжиття запобіжних заходів.

Стаття 43¹⁰. Відшкодування шкоди, завданої вжиттям запобіжних заходів

У випадку припинення запобіжних заходів або у випадку відмови заявника від позову, або у випадку набрання законної сили рішенням щодо відмови у задоволенні позову особа, щодо якої вжито запобіжні заходи, має право на відшкодування шкоди, завданої вжиттям цих заходів.

У разі внесення заявником застави відшкодування шкоди, завданої вжиттям запобіжних заходів, в першу чергу здійснюється за рахунок цієї застави.

Застава повертається заявникові повністю, якщо господарський суд задовольнив позов заявника, або якщо відповідачем було визнано позов, або якщо господарським судом затверджено мирову угоду сторін.

У випадках, передбачених пунктами 2 - 4 статті 43⁹ цього Кодексу, а також під час розгляду справи по суті господарський суд може вирішити питання щодо відшкодування шкоди, завданої вжиттям запобіжних заходів.

(Доповнено розділом V¹ згідно із
Законом України від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Розділ VI СУДОВІ ВИТРАТИ

(Назва розділу у редакції
Закону України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 44. Склад судових витрат

Судові витрати складаються з державного мита, сум, що підлягають сплаті за проведення судової експертизи, призначеної господарським судом, витрат, пов'язаних з оглядом та дослідженням речових доказів у місці їх знаходження, оплати послуг перекладача, адвоката, витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу та інших витрат, пов'язаних з розглядом справи.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР;
у редакції Закону України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 45. Державне мито

Позовні заяви, заяви про вжиття запобіжних заходів і заяви про оскарження рішень, ухвал, постанов господарського суду оплачуються державним митом, крім випадків, встановлених законодавством.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 21.06.2001 р. N 2539-III,
від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Стаття 46. Сплата державного мита

Державне мито сплачується чи стягується в доход державного бюджету України в порядку і розмірі, встановлених законодавством України.

В разі збільшення розміру позовних вимог недоплачена сума державного мита доплачується чи стягується згідно з новою ціною позову.

До заяви про збільшення розміру позовних вимог додається документ, що підтверджує сплату державного мита у встановленому порядку і розмірі, за винятком випадків звільнення від сплати цього мита, відстрочки або розстрочки його сплати.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 30.06.93 р. N 3345-XII,
від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 47. Повернення державного мита

Державне мито підлягає поверненню у випадках і в порядку, встановлених законодавством.

В рішенні, ухвалі, постанові чи довідці господарського суду зазначаються обставини, що є підставою для повного або часткового повернення державного мита.

Стаття 47¹. Визначення розміру витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу

Розмір витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу визначається Кабінетом Міністрів України за поданням Вищого господарського суду України.

(Доповнено статтею 47¹ згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 48. Визначення розміру сум, що підлягають сплаті за проведення судової експертизи та послуги перекладача

Витрати, що підлягають сплаті за проведення судової експертизи, послуги перекладача, визначаються господарським судом.

Судовим експертам і перекладачам відшкодовуються витрати, пов'язані з явкою до господарського суду, в розмірах, встановлених законодавством про службові відрядження.

Витрати, що підлягають сплаті за послуги адвоката, визначаються у порядку, встановленому Законом України "Про адвокатуру".

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР,
від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 49. Розподіл господарських витрат

Державне мито покладається:

у спорах, що виникають при укладанні, зміні та розірванні договорів, - на сторону, яка безпідставно ухиляється від прийняття пропозицій іншої сторони, або на обидві сторони, якщо господарським судом відхилено частину пропозицій кожної із сторін;

у спорах, що виникають при виконанні договорів та з інших підстав, - на сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог.

Якщо спір виник внаслідок неправильних дій сторони, господарський суд має право покласти на неї державне мито незалежно від результатів вирішення спору.

Державне мито, від сплати якого позивач у встановленому порядку звільнений, стягується з відповідача в доход бюджету пропорційно розміру задоволених вимог, якщо відповідач не звільнений від сплати державного мита.

Стороні, на користь якої відбулося рішення, господарський суд відшкодовує мито за рахунок другої сторони і в тому разі, коли друга сторона звільнена від сплати державного мита.

Суми, які підлягають сплаті за проведення судової експертизи, послуги перекладача, адвоката, витрати на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу та інші витрати, пов'язані з розглядом справи, покладаються:

при задоволенні позову - на відповідача;

при відмові в позові - на позивача;

при частковому задоволенні позову - на обидві сторони пропорційно розміру задоволених позовних вимог.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР,
від 21.06.2001 р. N 2539-ІІІ)

Розділ VII ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ

Стаття 50. Встановлення та обчислення процесуальних строків

Процесуальні дії вчиняються у строки, встановлені цим Кодексом. У тих випадках, коли процесуальні строки не встановлено, вони призначаються господарським судом.

Строки для вчинення процесуальних дій визначаються точною календарною датою, зазначенням події, що повинна неминуче настати, чи періодом часу. В останньому випадку дію може бути вчинено протягом всього періоду.

Перебіг процесуального строку, обчислюваного роками, місяцями або днями, починається наступного дня після календарної дати або настання події, якими визначено його початок.

Стаття 51. Закінчення процесуальних строків

Строк, обчислюваний роками, закінчується у відповідний місяць і число останнього року строку.

Строк, обчислюваний місяцями, закінчується у відповідне число останнього місяця строку. Якщо кінець строку, обчислюваного місяцями, припадає на такий місяць, що не має відповідного числа, строк закінчується в останній день цього місяця.

У випадках, коли останній день строку припадає на неробочий день, днем закінчення строку вважається перший наступний за ним робочий день.

Процесуальна дія, для якої встановлено строк, може бути вчинена до 24-ї години останнього дня строку. Якщо позовну заяву, відзив на позовну заяву, заяву про перегляд рішення та інші документи здано на пошту чи телеграф до 24-ї години останнього дня строку, строк не вважається пропущеним.

Стаття 52. Зупинення процесуальних строків

Перебіг усіх незакінчених процесуальних строків зупиняється із зупиненням провадження у справі.

З дня поновлення провадження перебіг процесуальних строків продовжується.

Стаття 53. Відновлення та продовження процесуальних строків

За заявою сторони, прокурора чи з своєї ініціативи господарський суд може визнати причину пропуску встановленого законом процесуального строку поважною і відновити пропущений строк.

Про відновлення пропущеного строку зазначається в рішенні, ухвалі чи постанові господарського суду. Про відмову у відновленні строку виноситься ухвала.

Ухвалу про відмову у відновленні пропущеного строку може бути оскаржено.

Призначені господарським судом строки можуть бути ним продовжені за заявою сторони, прокурора чи з своєї ініціативи.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Розділ VIII ПОДАННЯ ПОЗОВУ

Стаття 54. Форма і зміст позовної заяви

Позовна заява подається до господарського суду в письмовій формі і підписується повноважною посадовою особою позивача або його представником, прокурором чи його заступником, громадянином - суб'єктом підприємницької діяльності або його представником.

Позовна заява повинна містити:

- 1) найменування господарського суду, до якого подається заява;
- 2) найменування (для юридичних осіб) або ім'я (прізвище, ім'я та по батькові за його наявності для фізичних осіб) сторін, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання (для фізичних осіб), ідентифікаційні коди суб'єкта господарської діяльності за їх наявності (для юридичних осіб) або індивідуальні ідентифікаційні номери за їх наявності (для фізичних осіб - платників податків);
- 2-1) документи, що підтверджують за громадянином статус суб'єкта підприємницької діяльності;
- 3) зазначення ціни позову, якщо позов підлягає грошовій оцінці; суми договору (у спорах, що виникають при укладанні, зміні та розірванні господарських договорів);

- 4) зміст позовних вимог; якщо позов подано до кількох відповідачів, - зміст позовних вимог щодо кожного з них;
- 5) виклад обставин, на яких ґрунтуються позовні вимоги; зазначення доказів, що підтверджують позов; обґрунтований розрахунок сум, що стягуються чи оспорюються; законодавство, на підставі якого подається позов;
- 6) відомості про вжиття заходів досудового врегулювання спору у випадках, передбачених статтею 5 цього Кодексу;
- 6¹) відомості про вжиття запобіжних заходів відповідно до розділу V¹ цього Кодексу;
- 7) перелік документів та інших доказів, що додаються до заяви.

У позовній заяві можуть бути вказані й інші відомості, якщо вони необхідні для правильного вирішення спору.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР, від 17.05.2001 р. N 2413-III, від 21.06.2001 р. N 2539-III, від 22.05.2003 р. N 850-IV, від 18.11.2003 р. N 1255-IV)

Стаття 55. Ціна позову

Ціна позову визначається:

- 1) у позовах про стягнення грошей - стягуваною сумою або сумою, оспорюваною за виконавчим чи іншим документом, за яким стягнення провадиться у безспірному (безакцептному) порядку;
- 2) у позовах про витребування майна - вартістю майна, що витребується;
- 3) у позовах, які складаються з кількох самостійних вимог, - загальною сумою усіх вимог;
- 4) у позовах про стягнення іноземної валюти - в іноземній валюті та у карбованцях відповідно до офіційного курсу, встановленого Національним банком України на день подання позову.

В ціну позову включаються також вказані в позовній заяві суми неустойки (штрафу, пені), а якщо вони не вказані, - суми їх, визначені суддею.

Ціну позову вказує позивач. У випадках неправильного зазначення ціни позову вона визначається суддею.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 56. Надсилання копії позовної заяви і доданих до неї документів

Позивач, прокурор чи його заступник зобов'язані при поданні позову надіслати сторонам копії позовної заяви та доданих до неї документів, якщо цих документів у сторін немає.

Такий самий обов'язок покладається на позивача у разі залучення господарським судом до участі у справі іншого відповідача, заміни господарським судом неналежного відповідача.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 57. Документи, що додаються до позовної заяви

До позовної заяви додаються документи, які підтверджують:

- 1) вжиття заходів досудового врегулювання господарського спору у випадках, передбачених статтею 5 цього Кодексу, з кожним із відповідачів (у спорах, що виникають при укладанні, зміні та розірванні договорів, - відповідно до договору, проект договору, лист, який містить вимогу про укладання, зміну чи розірвання договору, відомості про пропозиції однієї сторони і розгляд їх у встановленому порядку, відповідь другої сторони, якщо її одержано, та інші документи; у спорах, що виникають при виконанні договорів та з інших підстав, - копія претензії, докази її надсилання відповідачу, копія відповіді на претензію, якщо відповідь одержано);
- 2) відправлення відповідачеві копії позовної заяви і доданих до неї документів;
- 3) сплату державного мита у встановлених порядку і розмірі;
- 3¹) сплату витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу;
- 4) обставини, на яких ґрунтуються позовні вимоги.

До заяви про визнання акта недійсним додається також копія оспорюваного акта або засвідчений витяг з нього.

До позовної заяви, підписаної представником позивача, додається довіреність чи інший документ, що підтверджує повноваження представника позивача.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 17.05.2001 р. N 2413-III,
від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 58. Об'єднання позовних вимог

В одній позовній заяві може бути об'єднано кілька вимог, зв'язаних між собою підставою виникнення або поданими доказами.

Суддя має право об'єднати кілька однорідних позовних заяв або справ, у яких беруть участь ті ж самі сторони, в одну справу, про що зазначається в ухвалі про порушення справи або в рішенні.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 59. Відзив на позовну заяву

Відповідач має право після одержання ухвали про порушення справи надіслати:

- 1) господарському суду - відзив на позовну заяву і всі документи, що підтверджують заперечення проти позову;
- 2) позивачу, іншим відповідачам, а також прокурору, який бере участь в судовому процесі, - копію відзиву.

Відзив підписується повноважною особою відповідача або його представником.

Відзив повинен містити: найменування позивача і номер справи; мотиви повного або часткового відхилення вимог позивача з посиланням на законодавство, а також докази, що обґрунтовують відхилення позовної вимоги; перелік документів та інших доказів, що додаються до відзиву (у тому числі про надіслання копій відзиву і доданих до нього документів позивачеві, іншим відповідачам, прокурору).

До відзиву, підписаного представником відповідача, додається довіреність чи інший документ, що підтверджує повноваження представника відповідача.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 60. Подання зустрічного позову

Відповідач має право до прийняття рішення зі спору подати до позивача зустрічний позов для спільного розгляду з первісним позовом. Зустрічний позов повинен бути взаємно пов'язаний з первісним.

Подання зустрічного позову провадиться за загальними правилами подання позовів.

Розділ IX ПОРУШЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ТА ПІДГОТОВКА МАТЕРІАЛІВ ДО РОЗГЛЯДУ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ

(назва розділу у редакції Закону України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 61. Прийняття позовної заяви

Питання про прийняття позовної заяви вирішується суддею.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 62. Відмова у прийнятті позовної заяви

Суддя відмовляє у прийнятті позовної заяви, якщо:

- 1) заява не підлягає розгляду в господарських судах України;

2) у провадженні господарського суду або іншого органу, який в межах своєї компетенції вирішує господарський спір, є справа зі спору між тими ж сторонами, про той же предмет із тих же підстав або є рішення цих органів з такого спору;

3) позов подано до підприємства, організації, які ліквідовано.

Про відмову в прийнятті позовної заяви виноситься ухвала, яка надсилається сторонам, прокурору чи його заступнику, якщо вони є заявниками, не пізніше п'яти днів з дня надходження заяви.

До ухвали про відмову у прийнятті позовної заяви, що надсилається заявникові, додаються позовні матеріали.

Ухвалу про відмову у прийнятті позовної заяви може бути оскаржено. У разі скасування цієї ухвали позовна заява вважається поданою в день першого звернення до господарського суду.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР,
від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 63. Повернення позовної заяви

Суддя повертає позовну заяву і додані до неї документи без розгляду, якщо:

- 1) позовну заяву підписано особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не вказано;
- 2) у позовній заяві не вказано повного найменування сторін, їх поштових адрес;
- 3) у позовній заяві не вказано обставин, на яких ґрунтується позовна вимога, доказів, що підтверджують викладені в заяві обставини, обґрунтований розрахунок стягуваної чи оспорюваної суми;
- 4) не подано доказів сплати державного мита у встановлених порядку та розмірі;
- 5) порушено правила поєднання вимог або об'єднано в одній позовній заяві кілька вимог до одного чи кількох відповідачів і сумісний розгляд цих вимог перешкоджатиме з'ясуванню прав і взаємовідносин сторін чи суттєво утруднить вирішення спору;
- 6) не подано доказів надсилання відповідачеві копії позовної заяви і доданих до неї документів;
- 7) не подано доказів вжиття заходів досудового врегулювання спору у випадках, передбачених статтею 5 цього Кодексу;
- 8) виключено
- 9) до винесення ухвали про порушення провадження у справі від позивача надійшла заява про врегулювання спору;

10) не подано доказів сплати витрат на інформаційно-технічне забезпечення судового процесу.

Суддя повертає позовну заяву не пізніше п'яти днів з дня її надходження, про що виносить ухвалу. Ухвалу про повернення позовної заяви може бути оскаржено.

Повернення позовної заяви не перешкоджає повторному зверненню з нею до господарського суду в загальному порядку після усунення допущеного порушення.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР, від 17.05.2001 р. N 2413-ІІІ, від 21.06.2001 р. N 2539-ІІІ)

Стаття 64. Порушення провадження у справі

Суддя, прийнявши позовну заяву, не пізніше п'яти днів з дня її надходження виносить і надсилає сторонам, прокурору, якщо він є заявником, ухвалу про порушення провадження у справі, в якій вказується про прийняття позовної заяви, призначення справи до розгляду в засіданні господарського суду, про час і місце його проведення, необхідні дії щодо підготовки справи до розгляду в засіданні.

Ухвала надсилається також іншим підприємствам, установам, організаціям, державним та іншим органам, у випадках, коли від них витребуються документи, відомості та висновки або їх посадові особи викликаються до господарського суду.

Ця ухвала виносить з додержанням вимог статті 86 цього Кодексу.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 65. Дії судді по підготовці справи до розгляду

З метою забезпечення правильного і своєчасного вирішення господарського спору суддя вчиняє в необхідних випадках такі дії по підготовці справи до розгляду:

- 1) вирішує питання про залучення до участі у справі іншого відповідача та про виключення чи заміну неналежного відповідача;
- 2) виключає з числа відповідачів підприємства та організації, яким не було надіслано пропозицію про досудове врегулювання спору у випадках, передбачених статтею 5 цього Кодексу;
- 3) викликає представників сторін (якщо сторони знаходяться у тому ж населеному пункті, що й господарський суд) для уточнення обставин справи і з'ясовує, які матеріали може бути подано додатково;
- 4) зобов'язує сторони, інші підприємства, установи, організації, державні та інші органи, їх посадових осіб виконати певні дії (звірити розрахунки, провести огляд доказів у місці їх знаходження тощо); витребує від них документи, відомості, висновки, необхідні для вирішення спору, чи знайомиться з такими матеріалами безпосередньо в місці їх знаходження;

- 5) вирішує питання про призначення експертизи;
- 6) провадить огляд і дослідження письмових та речових доказів у місці їх знаходження;
- 7) вирішує питання про визнання явки представників сторін у засідання господарського суду обов'язковою;
- 8) вирішує питання про виклик посадових та інших осіб для дачі пояснень по суті справи;
- 9) вирішує питання про розгляд справи безпосередньо на підприємстві, в організації;
- 10) вирішує питання про вжиття заходів до забезпечення позову;
- 11) вчиняє інші дії, спрямовані на забезпечення правильного і своєчасного розгляду справи.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР, від 17.05.2001 р. N 2413-III)

Розділ X ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ

Стаття 66. Підстави забезпечення позову

Господарський суд за заявою сторони, прокурора чи його заступника, який подав позов, або з своєї ініціативи має право вжити заходів до забезпечення позову. Забезпечення позову допускається в будь-якій стадії провадження у справі, якщо невжиття таких заходів може утруднити чи зробити неможливим виконання рішення господарського суду.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 67. Заходи до забезпечення позову

Позов забезпечується:

накладанням арешту на майно або грошові суми, що належать відповідачеві;

забороною відповідачеві вчиняти певні дії;

забороною іншим особам вчиняти дії, що стосуються предмета спору;

зупиненням стягнення на підставі виконавчого документа або іншого документа, за яким стягнення здійснюється у безспірному порядку.

Про забезпечення позову виноситься ухвала.

Ухвалу про забезпечення позову може бути оскаржено.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 68. Скасування забезпечення позову

Питання про скасування забезпечення позову вирішується господарським судом, що розглядає справу, із зазначенням про це в рішенні чи ухвалі.

Розділ XI ВИРІШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ У ПЕРШІЙ ІНСТАНЦІЇ

(назва розділу у редакції
Закону України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 69. Строк вирішення спору

Спір має бути вирішено господарським судом у строк не більше двох місяців від дня одержання позовної заяви.

Спір про стягнення заборгованості за опротестованим векселем має бути вирішено господарським судом у строк не більше одного місяця від дня одержання позовної заяви.

У виняткових випадках голова господарського суду чи заступник голови господарського суду має право продовжити строк вирішення спору, але не більш як на один місяць.

За клопотанням обох сторін чи клопотанням однієї сторони, погодженим з другою стороною, спір може бути вирішено у більш тривалий строк, ніж встановлено частиною першою цієї статті.

Про продовження строку вирішення спору вноситься ухвала.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 70. Виключена.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР;
виключена згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 71. Виключена.

(У редакції Закону України
від 13.05.97 р. N 251/97-ВР;
виключена згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 72. Виключена.

(У редакції Закону України
від 13.05.97 р. N 251/97-ВР;
виключена згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 73. Виключена.

(згідно із Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 74. Порядок ведення засідання

Порядок ведення засідання визначається суддею, а в разі розгляду справи трьома суддями - суддею, головуєчим у засіданні;

Суддя оголошує склад господарського суду, роз'яснює учасникам судового процесу їх права та обов'язки і сприяє у здійсненні належних їм прав.

У засіданні заслуховуються представники позивача і відповідача та інші особи, які беруть участь у засіданні.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 75. Вирішення спору при неподанні відзиву на позовну заяву і витребуваних господарським судом матеріалів

Якщо відзив на позовну заяву і витребувані господарським судом документи не подано, справу може бути розглянуто за наявними в ній матеріалами.

Стаття 76. Виключена.

(згідно із Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 77. Відкладення розгляду справи, перерва в засіданні

Господарський суд відкладає в межах строків, встановлених статтею 69 цього Кодексу, розгляд справи, коли за якихось обставин спір не може бути вирішено в даному засіданні. Такими обставинами, зокрема, є:

- 1) нез'явлення в засідання представників сторін, інших учасників судового процесу;
- 2) неподання витребуваних доказів;
- 3) необхідність витребування нових доказів;
- 4) залучення до участі в справі іншого відповідача, заміна неналежного відповідача;
- 5) необхідність заміни відведеного судді, судового експерта.

Про відкладення розгляду справи виноситься ухвала, в якій вказуються час і місце проведення наступного засідання.

Суддя має право оголосити перерву в засіданні в межах встановленого строку вирішення спору з наступною вказівкою про це в рішенні або ухвалі.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 78. Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем, мирова угода сторін

Відмова позивача від позову, визнання позову відповідачем і умови мирової угоди сторін викладаються в адресованих господарському суду письмових заявах, що долучаються до справи. Ці заяви підписуються відповідно позивачем, відповідачем чи обома сторонами.

До прийняття відмови позивача від позову або до затвердження мирової угоди сторін господарський суд роз'яснює сторонам наслідки відповідних процесуальних дій, перевіряє, чи є повноваження на вчинення цих дій у представників сторін.

Мирова угода може стосуватися лише прав і обов'язків сторін щодо предмету позову.

Про прийняття відмови позивача від позову або про затвердження мирової угоди сторін господарський суд виносить ухвалу, якою одночасно припиняє провадження у справі.

У разі визнання відповідачем позову господарський суд приймає рішення про задоволення позову за умови, що дії відповідача не суперечать законодавству або не порушують прав і охоронюваних законом інтересів інших осіб.

(У редакції Закону України
від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 79. Зупинення провадження у справі та його поновлення

Господарський суд зупиняє провадження у справі в разі неможливості розгляду даної справи до вирішення пов'язаної з нею іншої справи, що розглядається іншим судом.

Господарський суд має право зупинити провадження у справі за клопотанням сторони, прокурора, який бере участь в судовому процесі, або за своєю ініціативою у випадках:

- 1) призначення господарським судом судової експертизи;
- 2) надсилання господарським судом матеріалів до слідчих органів;
- 3) заміни однієї з сторін її правонаступником внаслідок реорганізації підприємства, організації.

Господарський суд поновлює провадження у справі після усунення обставин, що зумовили його зупинення.

Про зупинення провадження у справі та його поновлення виноситься ухвала.

Ухвалу про зупинення провадження може бути оскаржено.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР,
від 21.06.2001 р. N 2539-III,
від 18.11.2003 р. N 1255-IV)

Стаття 80. Припинення провадження у справі

Господарський суд припиняє провадження у справі, якщо:

- 1) спір не підлягає вирішенню в господарських судах України;
- 1-1) відсутній предмет спору;
- 2) є рішення господарського суду або іншого органу, який в межах своєї компетенції вирішив господарський спір між тими ж сторонами, про той же предмет і з тих же підстав;
- 3) заявник не вжив заходів досудового врегулювання спору у випадках, передбачених статтею 5 цього Кодексу, і можливість такого врегулювання втрачена;
- 4) позивач відмовився від позову і відмову прийнято господарським судом;
- 5) сторони уклали угоду про передачу даного спору на вирішення третейського суду;
- 6) підприємство чи організацію, які є сторонами, ліквідовано;
- 7) сторони уклали мирову угоду і вона затверджена господарським судом.

У випадках припинення провадження у справі повторне звернення до господарського суду зі спору між тими ж сторонами, про той же предмет і з тих же підстав не допускається.

Про припинення провадження у справі виноситься ухвала, в якій мають бути вирішені питання про розподіл між сторонами господарських витрат, про повернення державного мита з бюджету, а також можуть бути розв'язані питання про стягнення штрафів, передбачених у пунктах 4 і 5 частини другої статті 83 цього Кодексу.

Ухвалу про припинення провадження у справі може бути оскаржено.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР,
від 17.05.2001 р. N 2413-ІІІ,
від 21.06.2001 р. N 2539-ІІІ)

Стаття 81. Залишення позову без розгляду

Господарський суд залишає позов без розгляду, якщо:

- 1) позовну заяву підписано особою, яка не має права підписувати її, або особою, посадове становище якої не вказано;
- 2) у провадженні господарського суду або іншого органу, який діє в межах своєї компетенції, є справа з господарського спору між тими ж сторонами, про той же предмет і з тих же підстав;
- 3) позивач не вжив заходів досудового врегулювання спору у випадках, передбачених статтею 5 цього Кодексу, і можливість такого врегулювання не втрачена;

4) позивач не звертався до установи банку за одержанням з відповідача заборгованості, коли вона відповідно до законодавства мала бути одержана через банк;

5) позивач без поважних причин не подав витребувані господарським судом матеріали, необхідні для вирішення спору, або представник позивача не з'явився на виклик у засідання господарського суду і його нез'явлення перешкоджає вирішенню спору;

б) громадянин відмовився від позову, який було подано у його інтересах прокурором.

Про залишення заяви без розгляду виноситься ухвала, в якій можуть бути вирішені питання про розподіл між сторонами господарських витрат, про повернення державного мита з бюджету, а також про стягнення штрафів, передбачених у пунктах 4 і 5 частини другої статті 83 цього Кодексу.

Ухвалу про залишення позову без розгляду може бути оскаржено.

Після усунення обставин, що зумовили залишення позову без розгляду, позивач має право знову звернутися з ним до господарського суду в загальному порядку.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 17.05.2001 р. N 2413-III,
від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 81¹. Протоколи

У судовому засіданні, а також про огляд і дослідження письмових або речових доказів у місці їх знаходження складається протокол.

У протоколі судового засідання зазначаються:

1) рік, місяць, число і місце судового засідання;

2) найменування суду, що розглядає справу, та склад суду;

3) номер справи і найменування сторін;

4) відомості про явку в судове засідання представників сторін, інших учасників судового процесу або про причини їх неявки;

5) відомості про роз'яснення господарським судом сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, їх процесуальних прав і обов'язків, зокрема, права заявляти відводи, та попередження перекладача про відповідальність за завідомо неправильний переклад, судового експерта - за дачу завідомо неправильного висновку або відмові від дачі висновку;

6) усні заяви і клопотання сторін та інших осіб, які беруть участь у справі;

7) усні роз'яснення судовими експертами своїх висновків і відповіді на поставлені їм додаткові запитання.

Протокол веде секретар судового засідання.

Протокол у триденний строк підписують суддя (суддя - головуєчий у колегії суддів) і секретар судового засідання.

Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, мають право знайомитися з протоколами і протягом п'яти днів після їх підписання подавати письмові зауваження з приводу допущених у протоколах неправильностей або неповноти протоколу. Зауваження на протоколи у всіх випадках долучаються до матеріалів справи.

Господарський суд розглядає зауваження на протокол протягом п'яти днів з дня подання зауваження і за результатами розгляду виносить ухвалу, якою приймає зауваження або мотивовано відхиляє їх.

Господарський суд може здійснювати стенографічний, а також аудіо- чи відеозапис судового засідання.

(Доповнено статтею 81¹ згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 82. Прийняття рішення

При вирішенні господарського спору по суті (задоволення позову, відмова в позові повністю або частково) господарський суд приймає рішення.

Рішення викладається у письмовій формі та підписується всіма суддями, які брали участь у засіданні. В разі розгляду справи трьома суддями суддя, не згодний з рішенням, зобов'язаний викласти у письмовій формі свою окрему думку, що приєднується до справи.

(У редакції Закону України
від 13.05.97 р. N 251/97-ВР;
із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 83. Права господарського суду щодо прийняття рішення

Господарський суд, приймаючи рішення, має право:

- 1) визнати недійсним повністю чи у певній частині пов'язаний з предметом спору договір, який суперечить законодавству;
- 2) виходити за межі позовних вимог, якщо це необхідно для захисту прав і законних інтересів позивачів або третіх осіб з самостійними вимогами на предмет спору і про це є клопотання заінтересованої сторони;
- 3) зменшувати у виняткових випадках розмір неустойки (штрафу, пені), яка підлягає стягненню зі сторони, що порушила зобов'язання;
- 4) стягувати у доход Державного бюджету України із сторони, що порушила строки розгляду претензії, штраф у розмірі, встановленому статтею 9 цього Кодексу або у відповідності до законів, що регулюють порядок досудового врегулювання спорів у конкретних правовідносинах;

5) стягувати в доход Державного бюджету України з винної сторони штраф у розмірі до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за ухилення від вчинення дій, покладених господарським судом на сторону;

б) відстрочити або розстрочити виконання рішення.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 30.06.93 р. N 3345-XII,
від 20.02.96 р. N 54/96-ВР,
від 13.05.97 р. N 251/97-ВР;
у редакції Закону України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 84. Зміст рішення

Рішення господарського суду ухвалюється іменем України і складається із вступної, описової, мотивувальної і резолютивної частин, при цьому:

1) у вступній частині вказуються найменування господарського суду, номер справи, дата прийняття рішення, найменування сторін, ціна позову, прізвище судді (суддів), представників сторін, прокурора та інших осіб, які брали участь у засіданні, посади цих осіб. При розгляді справи на підприємстві, в організації про це також вказується у вступній частині рішення;

2) описова частина має містити стислий виклад вимог позивача, відзиву на позовну заяву, заяв, пояснень і клопотань сторін та їх представників, інших учасників судового процесу, опис дій, виконаних господарським судом (огляд та дослідження доказів і ознайомлення з матеріалами безпосередньо в місці їх знаходження);

3) у мотивувальній частині вказуються обставини справи, встановлені господарським судом; причини виникнення спору; докази, на підставі яких прийнято рішення; зміст письмової угоди сторін, якщо її досягнуто; доводи, за якими господарський суд відхилив клопотання і докази сторін, їх пропозиції щодо умов договору або угоди сторін; законодавство, яким господарський суд керувався, приймаючи рішення; обґрунтування відстрочки або розстрочки виконання рішення;

4) резолютивна частина має містити висновок про задоволення позову або про відмову в позові повністю чи частково по кожній з заявлених вимог. Висновок не може залежати від настання або ненастання якихось обставин (умовне рішення).

При задоволенні позову в резолютивній частині рішення вказуються:

найменування сторони, на користь якої вирішено спір, і сторони, з якої здійснено стягнення грошових сум або яка зобов'язана виконати відповідні дії, строк виконання цих дій, а також строк сплати грошових сум при відстрочці або розстрочці виконання рішення;

розмір сум, що підлягають стягненню (основної заборгованості за матеріальні цінності, виконані роботи та надані послуги, неустойки, штрафу, пені та збитків, а також штрафів, передбачених у пунктах 4 і 5 частини другої статті 83 цього Кодексу);

найменування майна, що підлягає передачі, і місце його знаходження (у спорі про передачу майна);

найменування, номер і дата виконавчого або іншого документа про стягнення коштів у безспірному порядку (у спорі про визнання цього документа як такого, що не підлягає виконанню), а також сума, що не підлягає списанню.

У спорі, що виник при укладанні або зміні договору, в резолютивній частині вказується рішення з кожної спірної умови договору, а у спорі про спонукання укласти договір-умови, на яких сторони зобов'язані укласти договір, з посиланням на поданий позивачем проект договору.

В резолютивній частині рішення вказується про визнання договору недійсним у випадках, передбачених у пункті 1 статті 83 цього Кодексу.

При задоволенні заяви про визнання акта недійсним в резолютивній частині вказуються найменування акта і органу, що його видав, номер акта, дата його видання, чи визнається акт недійсним повністю або частково (в якій саме частині).

В резолютивній частині рішення вказується про розподіл господарських витрат між сторонами, про повернення державного мита з бюджету.

Якщо у справі беруть участь кілька позивачів і відповідачів, в рішенні вказується, як вирішено спір щодо кожного з них.

При розгляді первісного і зустрічного позовів у рішенні вказуються результати розгляду кожного з позовів.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР,
від 21.06.2001 р. N 2539-ІІІ,
від 18.11.2003 р. N 1255-ІV)

Стаття 85. Оголошення рішення та набрання ним законної сили

Прийняте рішення оголошується суддею у судовому засіданні після закінчення розгляду справи.

За згодою сторін суддя може оголосити тільки вступну та резолютивну частини рішення, про що зазначається у протоколі судового засідання.

Рішення господарського суду набирає законної сили після закінчення десятиденного строку з дня його прийняття, а у разі, якщо у судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частини рішення, воно набирає законної сили після закінчення десятиденного строку з дня підписання рішення, оформленого відповідно до статті 84 цього Кодексу.

У разі подання апеляційної скарги або внесення апеляційного подання рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після розгляду справи апеляційною інстанцією.

(У редакції законів України
від 13.05.97 р. N 251/97-ВР,
від 21.06.2001 р. N 2539-ІІІ)

Стаття 86. Винесення ухвали та її зміст

Якщо господарський спір не вирішується по суті (відкладення розгляду справи, зупинення, припинення провадження у справі, залишення позову без розгляду тощо), господарський суд виносить ухвалу.

Ухвала господарського суду має містити:

- 1) найменування господарського суду, номер справи і дату винесення ухвали, найменування сторін, ціну позову, вимогу позивача, прізвища судді (суддів), представників сторін, прокурора, інших осіб, які брали участь у засіданні (із зазначенням їх посад);
- 2) стислий виклад суті спору або зміст питання, з якого виноситься ухвала;
- 3) мотиви винесення ухвали з посиланням на законодавство;
- 4) висновок з розглянутого питання;
- 5) вказівку на дії, що їх повинні вчинити сторони, інші підприємства, організації, державні та інші органи та їх посадові особи у строки, визначені господарським судом.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР)

Стаття 87. Розсилання рішень та ухвал

Рішення та ухвали розсилаються сторонам, прокурору, який брав участь в судовому процесі, третім особам не пізніше п'яти днів після їх прийняття або вручаються їм під розписку, якщо інше не передбачено цим Кодексом.

(Із доповненнями, внесеними
згідно із законами України від 21.06.2001 р. N 2539-III,
від 22.05.2003 р. N 850-IV)

Стаття 88. Додаткове рішення, ухвала

Господарський суд має право за заявою сторони, прокурора, який брав участь в судовому процесі, або за своєю ініціативою прийняти додаткове рішення, ухвалу, якщо:

- 1) з якоїсь позовної вимоги, яку було розглянуто в засіданні господарського суду, не прийнято рішення;
- 2) не вирішено питання про розподіл господарських витрат або про повернення державного мита з бюджету.

Додаткове рішення, ухвала можуть бути оскаржені в установленому порядку.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР,
від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 89. Роз'яснення і виправлення рішення, ухвали

Суддя за заявою сторони чи державного виконавця роз'яснює рішення, ухвалу, не змінюючи при цьому їх змісту, а також за заявою сторони або за своєю ініціативою виправляє допущені в рішенні, ухвалі описки чи арифметичні помилки, не зачіпаючи суті рішення.

Про роз'яснення рішення, ухвали, а також про виправлення описок чи арифметичних помилок виноситься ухвала.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР,
від 19.10.2000 р. N 2056-ІІІ)

Стаття 90. Окрема ухвала. Повідомлення господарського суду

Господарський суд, виявивши при вирішенні господарського спору порушення законності або недоліки в діяльності підприємства, установи, організації, державного чи іншого органу, виносить окрему ухвалу.

Окрема ухвала надсилається відповідним підприємствам, установам, організаціям, державним та іншим органам, посадовим особам, які несуть відповідальність за ухилення від виконання вказівок, що містяться в окремій ухвалі, в порядку та розмірі, передбачених частиною першою статті 119 цього Кодексу.

Окрему ухвалу може бути оскаржено в установленому цим Кодексом порядку.

Якщо при вирішенні господарського спору господарський суд виявить у діяльності працівників підприємств та організацій порушення законності, що містять ознаки дії, переслідуваної у кримінальному порядку, господарський суд надсилає про цей факт повідомлення органам внутрішніх справ чи прокуратури.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-ІІІ)

Розділ XII ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ В АПЕЛЯЦІЙНОМУ ПОРЯДКУ

(Розділ із змінами, внесеними згідно із
законами України від 30.06.93 р. N 3345-ХІІ,
від 13.05.97 р. N 251/97-ВР,
від 21.12.2000 р. N 2181-ІІІ,
від 17.05.2001 р. N 2413-ІІІ;
у редакції Закону України від 21.06.2001 р. N 2539-ІІІ)

Стаття 91. Право апеляційного оскарження

Сторони у справі мають право подати апеляційну скаргу, а прокурор - апеляційне подання на рішення місцевого господарського суду, яке не набрало законної сили.

Апеляційна скарга або подання подається через місцевий господарський суд, який розглянув справу.

Місцевий господарський суд у п'ятиденний строк надсилає одержану апеляційну скаргу або подання разом зі справою відповідному апеляційному господарському суду.

Стаття 92. Визначення апеляційної інстанції

Перегляд за апеляційною скаргою або поданням рішення місцевого господарського суду здійснює апеляційний господарський суд, повноваження якого поширюються на територію знаходження відповідного місцевого господарського суду.

Стаття 93. Строк подання апеляційної скарги або внесення апеляційного подання

Апеляційна скарга подається, а апеляційне подання вноситься, протягом десяти днів з дня прийняття рішення місцевим господарським судом, а у разі якщо у судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частину рішення - з дня підписання рішення, оформленого відповідно до статті 84 цього Кодексу.

Відновлення пропущеного строку подання апеляційної скарги (подання) можливе протягом трьох місяців з дня прийняття рішення місцевим господарським судом.

Стаття 94. Форма і зміст апеляційної скарги (подання)

Апеляційна скарга (подання) подається (вноситься) у письмовій формі і повинна містити:

- 1) найменування апеляційного господарського суду, до якого подається скарга (подання);
- 2) найменування місцевого господарського суду, який прийняв рішення, номер справи та дату прийняття рішення;
- 3) вимоги особи, яка подає апеляційну скаргу (подання), а також підстави, з яких порушено питання про перегляд рішення, з посиланням на законодавство і матеріали, що є у справі або подані додатково;
- 4) перелік документів, доданих до скарги (подання).

Апеляційна скарга підписується особою, яка подає скаргу або її представником.

До скарги додаються докази сплати державного мита і надсилання копії скарги іншій стороні у справі.

Стаття 95. Надсилання копії апеляційної скарги (подання) сторонам у справі

Особа, яка подає апеляційну скаргу, надсилає іншій стороні у справі копію цієї скарги і доданих до неї документів, які у сторони відсутні.

Прокурор, який вносить апеляційне подання, надсилає сторонам по справі його копію і копії доданих до неї документів, які відсутні у справі.

Стаття 96. Відзив на апеляційну скаргу (подання)

Сторона у справі, отримавши апеляційну скаргу (подання), має право надіслати відзив на неї апеляційній інстанції і особі, яка подала скаргу (подання).

Відсутність відзиву на апеляційну скаргу (подання) не перешкоджає перегляду рішення місцевого господарського суду.

Стаття 97. Повернення апеляційної скарги (подання)

Апеляційна скарга (подання) не приймається до розгляду і повертається апеляційним господарським судом, якщо:

- 1) апеляційна скарга (подання) підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено;
- 2) до скарги (подання) не додано доказів надсилання її копії іншій стороні (сторонам);
- 3) до скарги не додано документів, що підтверджують сплату державного мита у встановлених порядку і розмірі;
- 4) скаргу (подання) подано після закінчення строку, встановленого для її подання, без клопотання про відновлення цього строку;
- 5) до винесення ухвали про прийняття скарги (подання) до провадження особа, яка подала скаргу, подала заяву про її відкликання.

Про повернення апеляційної скарги (подання) вноситься ухвала.

На ухвалу про повернення апеляційної скарги (подання) може бути подана касаційна скарга.

Після усунення обставин, зазначених у пунктах 1, 2 і 3 частини першої цієї статті, сторона у справі має право повторно подати апеляційну скаргу, а прокурор внести апеляційне подання у загальному порядку.

Стаття 98. Прийняття апеляційної скарги (подання)

Про прийняття апеляційної скарги (подання) до провадження апеляційний господарський суд вносить ухвалу, в якій повідомляється про час і місце розгляду скарги (подання).

Ухвала надсилається сторонам та прокурору, який брав участь у розгляді справи або вступив у розгляд справи.

Стаття 99. Порядок розгляду апеляційної скарги (подання)

В апеляційній інстанції справи переглядаються за правилами розгляду цих справ у першій інстанції з урахуванням особливостей, передбачених у цьому розділі.

Апеляційний господарський суд, переглядаючи рішення в апеляційному порядку, користується правами, наданими суду першої інстанції.

Стаття 100. Відмова від апеляційної скарги (подання)

Особа, яка подала апеляційну скаргу (подання), має право відмовитися від неї до винесення постанови.

Апеляційний господарський суд має право не приймати відмову від скарги з підстав, визначених у частині шостій статті 22 цього Кодексу.

Про прийняття відмови від скарги (подання) апеляційний господарський суд виносить ухвалу, якщо рішення місцевого господарського суду не оскаржено іншою стороною.

Стаття 101. Межі перегляду справи в апеляційній інстанції

У процесі перегляду справи апеляційний господарський суд за наявними у справі і додатково поданими доказами повторно розглядає справу. Додаткові докази приймаються судом, якщо заявник обгрунтував неможливість їх подання суду першої інстанції з причин, що не залежали від нього.

Апеляційний господарський суд не зв'язаний доводами апеляційної скарги (подання) і перевіряє законність і обгрунтованість рішення місцевого господарського суду у повному обсязі.

В апеляційній інстанції не приймаються і не розглядаються вимоги, що не були предметом розгляду в суді першої інстанції.

Стаття 102. Строк розгляду апеляційної скарги (подання)

Апеляційна скарга (подання) на рішення місцевого господарського суду розглядається у двомісячний строк з дня надходження справи разом з апеляційною скаргою (поданням) в апеляційну інстанцію.

Стаття 103. Повноваження апеляційної інстанції

Апеляційна інстанція за результатами розгляду апеляційної скарги (подання) має право:

- 1) залишити рішення місцевого господарського суду без змін, а скаргу (подання) без задоволення;
- 2) скасувати рішення повністю або частково і прийняти нове рішення;
- 3) скасувати рішення повністю або частково і припинити провадження у справі або залишити позов без розгляду повністю або частково;
- 4) змінити рішення.

Стаття 104. Підстави для скасування або зміни рішення

Підставами для скасування або зміни рішення місцевого господарського суду є:

- 1) неповне з'ясування обставин, що мають значення для справи;
- 2) недоведеність обставин, що мають значення для справи, які місцевий господарський суд визнав встановленими;

3) невідповідність висновків, викладених у рішенні місцевого господарського суду, обставинам справи;

4) порушення або неправильне застосування норм матеріального чи процесуального права.

Порушення або неправильне застосування норм процесуального права може бути підставою для скасування або зміни рішення лише за умови, якщо це порушення призвело до прийняття неправильного рішення.

Порушення норм процесуального права є в будь-якому випадку підставою для скасування рішення місцевого господарського суду, якщо:

1) справу розглянуто господарським судом у незаконному складі колегії суддів;

2) справу розглянуто господарським судом за відсутністю будь-якої із сторін, не повідомленої належним чином про місце засідання суду;

3) господарський суд прийняв рішення про права і обов'язки осіб, що не були залучені до участі у справі;

4) рішення не підписано будь-ким із суддів або підписано не тими суддями, які зазначені у рішенні;

5) рішення прийнято не тими суддями, які входили до складу колегії, що розглядала справу;

6) рішення прийнято господарським судом з порушенням правил предметної або територіальної підсудності, крім випадків, передбачених у частині третій статті 17 цього Кодексу.

Стаття 105. Постанова апеляційної інстанції

За наслідками розгляду апеляційної скарги (подання) апеляційний господарський суд приймає постанову.

У постанові мають бути зазначені:

1) найменування апеляційного господарського суду, який розглянув апеляційну скаргу, склад суду, номер справи і дата прийняття постанови;

2) найменування сторін і найменування особи, яка подала скаргу (подання);

3) найменування місцевого господарського суду, рішення якого оскаржується, номер справи, дата прийняття рішення, прізвища судді (суддів);

4) стислий виклад суті рішення місцевого господарського суду;

5) підстави, з яких порушено питання про перегляд рішення;

6) доводи, викладені у відзиві на апеляційну скаргу (подання);

- 7) обставини справи, встановлені апеляційною інстанцією, доводи, за якими апеляційна інстанція відхиляє ті чи інші докази, мотиви застосування законів та інших нормативно-правових актів;
- 8) у разі скасування або зміни рішення місцевого господарського суду - доводи, за якими апеляційна інстанція не погодилась з висновками суду першої інстанції;
- 9) висновки за результатами розгляду апеляційної скарги (подання);
- 10) новий розподіл судових витрат у разі скасування чи зміни рішення.

Постанова набирає законної сили з дня її прийняття.

Постанова надсилається сторонам у справі в п'ятиденний строк з дня її прийняття.

Постанову апеляційної інстанції може бути оскаржено у касаційному порядку.

Стаття 106. Апеляційні скарги на ухвали місцевого господарського суду

Ухвали місцевого господарського суду можуть бути оскаржені в апеляційному порядку у випадках, передбачених цим Кодексом та Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

Апеляційні скарги на ухвали місцевого господарського суду розглядаються в порядку, передбаченому для розгляду апеляційних скарг на рішення місцевого господарського суду.

Апеляційні скарги на ухвали місцевого господарського суду можуть подавати сторони та інші учасники судового процесу, зазначені у цьому Кодексі та Законі України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

У випадках скасування апеляційною інстанцією ухвал про відмову у прийнятті позовної заяви або заяви про порушення справи про банкрутство, про повернення позовної заяви або заяви про порушення справи про банкрутство, зупинення провадження у справі, припинення провадження у справі, про залишення позову без розгляду або залишення заяви у провадженні справи про банкрутство без розгляду справа передається на розгляд місцевого господарського суду.

Розділ XII¹

ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ У КАСАЦІЙНОМУ ПОРЯДКУ

(Доповнено розділом XII¹ згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 107. Право касаційного оскарження

Сторони у справі мають право подати касаційну скаргу, а прокурор касаційне подання на рішення місцевого господарського суду, що набрало законної сили, та постанову апеляційного суду. Касаційну скаргу мають право подати також особи, яких не було залучено до участі у справі, якщо суд прийняв рішення чи постанову, що стосується їх прав і обов'язків.

Стаття 108. Касаційна інстанція

Вищий господарський суд України переглядає за касаційною скаргою (поданням) рішення місцевого господарського суду та постанови апеляційного господарського суду.

Стаття 109. Порядок подання касаційної скарги (подання)

Касаційна скарга (подання) подається (вноситься) до Вищого господарського суду України через місцевий чи апеляційний господарський суд, який прийняв оскаржуване рішення чи постанову.

Місцевий або апеляційний господарський суд, який прийняв оскаржуване рішення або постанову, зобов'язаний надіслати скаргу (подання) разом зі справою до Вищого господарського суду України у п'ятиденний строк з дня її надходження.

Стаття 110. Строк подання касаційної скарги (подання)

Касаційна скарга (подання) може бути подана (внесена) протягом одного місяця з дня набрання рішенням місцевого господарського суду чи постановою апеляційного господарського суду законної сили.

Стаття 111. Форма і зміст касаційної скарги (подання)

Касаційна скарга (подання) подається (вноситься) у письмовій формі і повинна містити:

- 1) найменування касаційної інстанції;
- 2) найменування місцевого або апеляційного господарського суду, судове рішення якого оскаржується, номер справи та дату прийняття рішення або постанови;
- 3) найменування особи, що подає скаргу (подання), та іншої сторони (сторін) у справі;
- 4) вимоги особи, що подала скаргу (подання), із зазначенням суті порушення або неправильного застосування норм матеріального чи процесуального права;
- 5) перелік доданих до скарги (подання) документів.

Не допускаються посилання у касаційній скарзі (поданні) на недоведеність обставин справи.

Касаційна скарга підписується особою, яка подала скаргу або її уповноваженим представником.

До скарги додаються докази сплати державного мита і надсилання копії скарги іншій стороні у справі.

Стаття 111¹. Надсилання касаційної скарги (подання) сторонам у справі

Особа, яка подала касаційну скаргу, надсилає іншій стороні у справі копії касаційної скарги і доданих до неї документів, які у цієї сторони відсутні.

Прокурор, який вносить касаційне подання, надсилає сторонам у справі його копію і копії доданих до нього документів, які відсутні у справі.

Стаття 111². Відзив на касаційну скаргу (подання)

Сторона у справі, отримавши касаційну скаргу (подання), має право надіслати відзив на неї касаційній інстанції і особі, що подала скаргу (подання).

Відсутність відзиву на касаційну скаргу (подання) не перешкоджає перегляду судового рішення, що оскаржується.

Стаття 111³. Повернення касаційної скарги (подання)

Касаційна скарга (подання) не приймається до розгляду і повертається судом, якщо:

- 1) касаційна скарга (подання) підписана особою, яка не має права її підписувати, або особою, посадове становище якої не зазначено;
- 2) скаргу (подання) надіслано інакше, ніж через місцевий або апеляційний господарський суд, що прийняв рішення або постанову;
- 3) до скарги (подання) не додано доказів надіслання її копії іншій стороні (сторонам) у справі;
- 4) до скарги не додано документів, що підтверджують сплату державного мита у встановлених порядку і розмірі;
- 5) скаргу (подання) подано після закінчення строку, встановленого для її подання, без клопотання або таке клопотання відхилено про відновлення цього строку;
- 6) у скарзі (поданні) не зазначено суті порушення або неправильного застосування норм матеріального чи процесуального права;
- 7) до надіслання ухвали про прийняття скарги (подання) до провадження від особи, що подала скаргу (подання), надійшла заява про її відкликання.

Про повернення касаційної скарги (подання) вноситься ухвала.

Після усунення обставин, зазначених у пунктах 1, 2, 3, 4 і 6 частини першої цієї статті, сторона у справі має право повторно подати касаційну скаргу, а прокурор внести касаційне подання в загальному порядку.

Стаття 111⁴. Прийняття касаційної скарги (подання)

Про прийняття касаційної скарги (подання) до провадження суд виносить ухвалу, в якій повідомляється про час і місце розгляду скарги (подання).

Ухвала надсилається усім учасникам судового процесу.

Стаття 111⁵. Порядок розгляду касаційної скарги (подання)

У касаційній інстанції скарга (подання) розглядається за правилами розгляду справи у суді першої інстанції за винятком процесуальних дій, пов'язаних із встановленням обставин справи та їх доказуванням.

Касаційна інстанція використовує процесуальні права суду першої інстанції виключно для перевірки юридичної оцінки обставин справи та повноти їх встановлення у рішенні або постанові господарського суду.

Стаття 111⁶. Відмова від касаційної скарги (подання)

Особа, що подала касаційну скаргу (подання), має право відмовитися від неї до винесення постанови касаційною інстанцією.

Касаційна інстанція має право не прийняти відмову від скарги з підстав, зазначених у частині шостій статті 22 цього Кодексу.

Про прийняття відмови від скарги (подання) касаційна інстанція виносить ухвалу, якщо рішення або постанову господарського суду не оскаржено іншою стороною.

Стаття 111⁷. Межі перегляду справи в касаційній інстанції

Переглядаючи у касаційному порядку судові рішення, касаційна інстанція на підставі встановлених фактичних обставин справи перевіряє застосування судом першої чи апеляційної інстанції норм матеріального і процесуального права.

Касаційна інстанція не має права встановлювати або вважати доведеними обставини, що не були встановлені у рішенні або постанові господарського суду чи відхилені ним, вирішувати питання про достовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими, збирати нові докази або додатково перевіряти докази.

У касаційній інстанції не приймаються і не розглядаються вимоги, що не були предметом розгляду в суді першої інстанції.

Стаття 111⁸. Строк розгляду касаційної скарги (подання)

Касаційна скарга (подання) розглядається у двомісячний строк з дня надходження справи разом із касаційною скаргою (поданням) до Вищого господарського суду України.

Стаття 111⁹. Повноваження касаційної інстанції

Касаційна інстанція за результатами розгляду касаційної скарги (подання) має право:

- 1) залишити рішення першої інстанції або постанову апеляційної інстанції без змін, а скаргу (подання) без задоволення;
- 2) скасувати рішення першої інстанції або постанову апеляційної інстанції повністю або частково і прийняти нове рішення;
- 3) скасувати рішення першої інстанції або постанову апеляційної інстанції і передати справу на новий розгляд до суду першої інстанції, якщо суд припустився порушень, передбачених частиною другою статті 111¹⁰ цього Кодексу;

- 4) скасувати рішення першої інстанції, постанову апеляційної інстанції повністю або частково і припинити провадження у справі чи залишити позов без розгляду повністю або частково;
- 5) змінити рішення першої інстанції або постанову апеляційної інстанції;
- 6) залишити в силі одне із раніше прийнятих рішень або постанов.

Стаття 111¹⁰. Підстави для скасування або зміни рішення або постанови

Підставами для скасування або зміни рішення місцевого чи апеляційного господарського суду або постанови апеляційного господарського суду є порушення або неправильне застосування норм матеріального чи процесуального права.

Порушення норм процесуального права є в будь-якому випадку підставою для скасування рішення місцевого або постанови апеляційного господарського суду, якщо:

- 1) справу розглянуто судом у незаконному складі колегії суддів;
- 2) справу розглянуто судом за відсутності будь-якої із сторін, не повідомленої належним чином про час і місце засідання суду;
- 3) господарський суд прийняв рішення або постанову, що стосується прав і обов'язків осіб, які не були залучені до участі в справі;
- 4) рішення або постанова не підписані будь-ким із суддів або підписані не тими суддями, що зазначені в рішенні або постанові;
- 5) рішення прийнято не тими суддями, які входили до складу колегії, що розглянула справу;
- 6) рішення прийнято господарським судом з порушенням правил предметної або територіальної підсудності, крім випадків, передбачених у частині четвертій статті 17 цього Кодексу.

Стаття 111¹¹. Постанова касаційної інстанції

За наслідками розгляду касаційної скарги (подання) суд приймає постанову.

У постанові мають бути зазначені:

- 1) найменування касаційної інстанції, склад суду, номер справи і дата прийняття постанови;
- 2) найменування сторін і найменування особи, яка подала касаційну скаргу (подання);
- 3) найменування місцевого господарського суду або апеляційного господарського суду, рішення, постанова якого оскаржується, номер справи, дата прийняття рішення, постанови, прізвище судді (суддів);
- 4) стислий виклад суті рішення місцевого господарського суду, рішення, постанови апеляційного господарського суду;

- 5) підстави, з яких оскаржено рішення, постанову;
- 6) доводи, викладені у відзиві на касаційну скаргу (подання);
- 7) мотиви, за якими касаційна інстанція не застосовує закони та інші нормативні правові акти, на котрі посилалися сторони, а також закони та інші нормативно-правові акти, якими керувався суд, приймаючи рішення;
- 8) у разі скасування або зміни рішення, постанови, - мотиви, за якими касаційна інстанція не погодилася з висновками суду першої або апеляційної інстанції;
- 9) висновки за результатами розгляду касаційної скарги (подання);
- 10) дії, що їх повинні виконати сторони та суд першої інстанції у разі скасування рішення, постанови і передачі справи на новий розгляд;
- 11) новий розподіл судових витрат у разі скасування чи зміни рішення.

Постанова набирає законної сили з дня її прийняття.

Постанова надсилається сторонам у справі у п'ятиденний строк з дня її прийняття.

Стаття 111¹². Обов'язковість вказівок, що містяться у постанові касаційної інстанції

Вказівки, що містяться у постанові касаційної інстанції, є обов'язковими для суду першої інстанції під час нового розгляду справи.

Постанова касаційної інстанції не може містити вказівок про достовірність чи недостовірність того чи іншого доказу, про переваги одних доказів над іншими, про те, яка норма матеріального права повинна бути застосована і яке рішення має бути прийнято за результатами нового розгляду справи.

Стаття 111¹³. Касаційні скарги на ухвали господарських судів

Ухвали місцевого або апеляційного господарського суду можуть бути оскаржені у касаційному порядку у випадках, передбачених цим Кодексом та Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

Касаційні скарги на ухвали місцевого або апеляційного господарських судів розглядаються у порядку, передбаченому для розгляду касаційних скарг на рішення місцевого господарського суду, постанови апеляційного господарського суду.

Касаційні скарги на ухвали місцевого або апеляційного господарських судів можуть подавати сторони та інші учасники судового процесу, передбачені цим Кодексом та Законом України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом".

У випадках скасування касаційною інстанцією ухвал про відмову у прийнятті позовної заяви або заяви про порушення справи про банкрутство про повернення позовної заяви або заяви про порушення справи про банкрутство, зупинення провадження у справі, припинення провадження у справі, про залишення позову без розгляду або про залишення

без розгляду заяви у провадженні у справі про банкрутство, справа передається на розгляд суду першої інстанції.

Розділ XII²

ПЕРЕГЛЯД СУДОВИХ РІШЕНЬ ВИЩОГО ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ УКРАЇНИ ВЕРХОВНИМ СУДОМ УКРАЇНИ

(Доповнено розділом XII² згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 111¹⁴. Право касаційного оскарження судових рішень Вищого господарського суду України

Сторони у справі та Генеральний прокурор України мають право оскаржити у касаційному порядку постанову Вищого господарського суду України, прийняту за наслідками перегляду рішення місцевого господарського суду, що набрало законної сили, чи постанови апеляційного господарського суду, а також ухвалу Вищого господарського суду України про повернення касаційної скарги (подання) до Верховного Суду України.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 15.05.2003 р. N 761-IV)

Стаття 111¹⁵. Підстави для оскарження до Верховного Суду України постанов чи ухвал Вищого господарського суду України

Верховний Суд України переглядає у касаційному порядку постанови чи ухвали Вищого господарського суду України у випадках, коли вони оскаржені:

- 1) з мотивів застосування Вищим господарським судом України закону чи іншого нормативно-правового акта, що суперечить Конституції України;
- 2) у разі їх невідповідності рішенням Верховного Суду України чи Вищого суду іншої спеціалізації з питань застосування норм матеріального права;
- 3) у зв'язку з виявленням різного застосування Вищим господарським судом України одного й того ж положення закону чи іншого нормативно-правового акта у аналогічних справах;
- 3¹) з мотивів невідповідності постанов чи ухвал міжнародним договорам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;
- 4) на підставі визнання постанов чи ухвал міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, такими, що порушують міжнародні зобов'язання України.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 15.05.2003 р. N 761-IV)

Стаття 111¹⁶. Порядок подання касаційної скарги та внесення касаційного подання на постанову чи ухвалу Вищого господарського суду України

Касаційна скарга, касаційне подання Генерального прокурора України на постанову чи ухвалу Вищого господарського суду України можуть бути подані не пізніше одного місяця з дня її прийняття.

У разі виникнення підстав для оскарження постанови чи ухвали Вищого господарського суду України після закінчення зазначеного строку Верховний Суд України зобов'язаний прийняти касаційну скаргу (подання) до свого провадження.

Касаційна скарга, касаційне подання Генерального прокурора України на постанову чи ухвалу Вищого господарського суду України подаються до Верховного Суду України через Вищий господарський суд України.

Вищий господарський суд України надсилає касаційну скаргу (подання) разом із справою до Верховного Суду України у десятиденний строк з дня надходження скарги (подання).

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 15.05.2003 р. N 761-IV)

Стаття 111¹⁷. Порядок перегляду у касаційному порядку постанов чи ухвал Вищого господарського суду України

Питання про порушення провадження з перегляду Верховним Судом України постанови чи ухвали Вищого господарського суду України вирішується позитивно при згоді хоча б одного судді на засіданні колегії у складі трьох суддів Судової палати у господарських справах і розглядається протягом місяця з дня надходження касаційної скарги чи касаційного подання.

Постанова чи ухвала Вищого господарського суду України переглядається на засіданні суддів Судової палати у господарських справах Верховного Суду України.

Постанови чи ухвали Вищого господарського суду України переглядаються у касаційному порядку за правилами розгляду справи у господарському суді першої інстанції, за винятком процесуальних дій, пов'язаних із встановленням обставин справи та їх доказуванням.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 15.05.2003 р. N 761-IV)

Стаття 111¹⁸. Повноваження Верховного Суду України при перегляді у касаційному порядку постанов чи ухвал Вищого господарського суду України

Верховний Суд України за результатами розгляду касаційної скарги, касаційного подання Генерального прокурора України на постанову чи ухвалу Вищого господарського суду України має право:

- 1) залишити постанову чи ухвалу без змін, а скаргу (подання) без задоволення;
- 2) скасувати постанову і передати справу на новий розгляд до суду першої інстанції або скасувати ухвалу і передати справу на розгляд до Вищого господарського суду України;

3) скасувати постанову чи ухвалу і припинити провадження у справі.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 15.05.2003 р. N 761-IV)

Стаття 111¹⁹. Підстави для скасування постанов чи ухвал Вищого господарського суду України

Підставами для скасування постанов чи ухвал Вищого господарського суду України є їх невідповідність Конституції України, міжнародним договорам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, чи інше неправильне застосування норм матеріального права.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 15.05.2003 р. N 761-IV)

Стаття 111²⁰. Постанова Верховного Суду України

За результатами розгляду касаційної скарги, касаційного подання Генерального прокурора України на постанову чи ухвалу Вищого господарського суду України більшістю голосів суддів, які брали участь у перегляді постанови чи ухвали Вищого господарського суду України, ухвалюється постанова Верховного Суду України.

Судді, які не погоджуються з рішенням, можуть висловити окрему думку, яка додається до постанови.

Постанова Верховного Суду України є остаточною і оскарженню не підлягає.

Постанова надсилається сторонам у справі в п'ятиденний строк з дня її ухвалення.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 15.05.2003 р. N 761-IV)

Стаття 111²¹. Обов'язковість вказівок, що містяться у постанові Верховного Суду України

Вказівки, що містяться у постанові Верховного Суду України, є обов'язковими для суду першої інстанції під час нового розгляду справи та для Вищого господарського суду України під час розгляду матеріалів касаційної скарги чи касаційного подання.

Постанова Верховного Суду України за результатами перегляду у касаційному порядку постанови чи ухвали Вищого господарського суду України не може містити вказівок про достовірність чи недостовірність того чи іншого доказу, про переваги одних доказів над іншими, про те, яку норму матеріального чи процесуального права повинно бути застосовано і яке рішення має бути ухвалено при новому розгляді справи.

(Із доповненнями, внесеними згідно із
Законом України від 15.05.2003 р. N 761-IV)

Стаття 111²². Касаційні скарги на ухвали Вищого господарського суду України

Ухвали Вищого господарського суду України про повернення касаційної скарги можуть бути оскаржені в касаційному порядку до Верховного Суду України.

(Доповнено статтею 111²² згідно із
Законом України від 18.11.2003 року N 1255-IV)

Розділ XIII

ПЕРЕГЛЯД РІШЕННЯ, УХВАЛИ, ПОСТАНОВИ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДУ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ

Стаття 112. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами

Господарський суд може переглянути прийняте ним судове рішення, яке набрало законної сили, за нововиявленими обставинами, що мають істотне значення для справи і не могли бути відомі заявникові.

(У редакції Закону України
від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 113. Порядок і строк подання заяви (внесення подання) про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами

Судове рішення господарського суду може бути переглянуто за нововиявленими обставинами за заявою сторони, поданням прокурора не пізніше двох місяців з дня встановлення обставин, що стали підставою для перегляду судового рішення.

Заява, подання прокурора подаються стороною до господарського суду, який прийняв судове рішення.

Заявник зобов'язаний надіслати іншим сторонам копії заяви та доданих до неї документів.

До заяви додаються документи, що підтверджують надіслання копії заяви іншим сторонам, та документ про сплату державного мита.

Заява, подання прокурора чи його заступника до розгляду не приймаються і повертаються заявникові у таких випадках:

- 1) подання після закінчення встановленого строку без клопотання про його відновлення або відхилення такого клопотання господарським судом;
- 2) подання без доказів надіслання копії заяви і доданих до неї документів іншим сторонам;
- 3) відсутності доказів сплати державного мита у порядку і розмірі, встановлених законодавством.

Про повернення заяви виноситься ухвала, яку може бути оскаржено.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР;
у редакції Закону України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 113¹. Прийняття заяви (подання) про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами

Про прийняття заяви, подання прокурора про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами господарський суд виносить ухвалу, в якій повідомляється про час і місце розгляду заяви чи подання.

Ухвала надсилається відповідно сторонам у справі та прокурору, який брав участь у справі чи вніс подання.

(Доповнено статтю 113¹ згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 114. Перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами

Рішення і ухвали, що набрали законної сили і прийняті судом першої інстанції, переглядаються господарським судом, який прийняв ці судові рішення.

Перегляд за нововиявленими обставинами постанов і ухвал апеляційної і касаційної інстанції, якими змінено або скасовано судові рішення суду першої інстанції, здійснюється судом тієї інстанції, яким змінено або прийнято нове судові рішення.

Заява, подання прокурора про перегляд рішення, ухвали, постанови за нововиявленими обставинами розглядаються господарським судом у судовому засіданні у місячний строк з дня їх надходження.

Неявка заявника та інших осіб, які беруть участь у справі, не є перешкодою для розгляду заяви.

За результатами перегляду судового рішення приймаються:

- 1) рішення - у разі зміни або скасування рішення;
- 2) постанова - у разі зміни або скасування постанови;
- 3) ухвала - у разі зміни чи скасування ухвали або залишення рішення, ухвали, постанови без змін.

Рішення, ухвала, постанова, прийняті за результатами перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, надсилаються сторонам, прокурору у п'ятиденний строк з дня їх прийняття.

Рішення, ухвала, постанова, прийняті за результатами перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, можуть бути переглянуті на загальних підставах.

У разі скасування судового рішення за результатами його перегляду за нововиявленими обставинами справа розглядається господарським судом за правилами, встановленими цим Кодексом.

Розділ XIV **ВИКОНАННЯ РІШЕННЯ, УХВАЛИ, ПОСТАНОВИ**

Стаття 115. Обов'язковість виконання судових рішень

Рішення, ухвали, постанови господарського суду, що набрали законної сили, є обов'язковими на всій території України і виконуються у порядку, встановленому Законом України "Про виконавче провадження".

(Із змінами, внесеними згідно із законами України
від 21.06.2001 р. N 2539-III,
від 10.01.2002 р. N 2922-III)

Стаття 115¹. Виключена.

(Доповнено статтею 115¹ згідно із
Законом України від 19.10.2000 р. N 2056-III;
виключена згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 116. Наказ господарського суду і пред'явлення його для виконання

Виконання рішення господарського суду провадиться на підставі виданого ним наказу, який є виконавчим документом. Наказ видається стягувачеві або надсилається йому після набрання судовим рішенням законної сили.

Накази видаються стягувачеві або надсилаються йому рекомендованим чи цінним листом.

У разі повного або часткового задоволення первісного і зустрічного позовів накази про стягнення грошових сум видаються окремо по кожному позову.

Якщо судові рішення прийнято на користь декількох позивачів, або проти декількох відповідачів, або якщо виконання повинно бути проведено в різних місцях, видаються накази із зазначенням тієї частини судового рішення, яка підлягає виконанню за даним наказом.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 19.10.2000 р. N 2056-III,
від 21.06.2001 р. N 2539-III,
від 10.01.2002 р. N 2922-III)

Стаття 117. Зміст наказу

У наказі господарського суду має бути зазначено:

1) найменування господарського суду, номер справи, дата прийняття рішення, дата видачі наказу та строк його дії;

2) резолютивна частина рішення;

3) найменування стягувача і боржника, їх адреси, найменування і номери рахунків у банках.

Якщо рішенням господарського суду встановлюється відстрочка або розстрочка виконання, в наказі зазначається, з якого часу починається перебіг строку його дії.

Наказ підписується суддею і засвідчується печаткою господарського суду.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із законами України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР, від 19.10.2000 р. N 2056-ІІІ, від 21.06.2001 р. N 2539-ІІІ)

Стаття 118. Виключена.

(згідно із Законом України від 19.10.2000 р. N 2056-ІІІ)

Стаття 118. Строк для пред'явлення наказу до виконання

Виданий стягувачеві наказ може бути пред'явлено до виконання не пізніше трьох років з дня прийняття рішення, ухвали, постанови або закінчення строку, встановленого у разі відстрочки виконання судового рішення або після винесення ухвали про поновлення пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання. У цей строк не зараховується час, на який виконання судового рішення було зупинено.

(Доповнено статтею 118 згідно із Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-ІІІ, із змінами, внесеними згідно із Законом України від 03.03.2005 р. N 2456-ІV)

Стаття 119. Виключена.

(Із змінами, внесеними згідно із законами України від 30.06.93 р. N 3345-ХІІ, від 20.02.96 р. N 54/96-ВР, виключена згідно із Законом України від 19.10.2000 р. N 2056-ІІІ)

Стаття 119. Поновлення пропущеного строку для пред'явлення наказу до виконання

У разі пропуску строку для пред'явлення наказу до виконання з причин, визнаних господарським судом поважними, пропущений строк може бути відновлено.

Заява про відновлення пропущеного строку подається до господарського суду, який прийняв судові рішення. Заява розглядається у засіданні господарського суду, про час і місце якого повідомляються ухвалою стягувач і боржник. Неявка боржника і стягувача у судові засідання не є перешкодою для розгляду заяви.

За результатами розгляду заяви виноситься ухвала, яка надсилається стягувачеві і боржнику.

Ухвалу може бути оскаржено у встановленому цим Кодексом порядку.

(Доповнено статтею 119 згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 120. Видача дубліката наказу

У разі втрати наказу господарський суд може видати його дублікат, якщо стягувач або державний виконавець звернувся із заявою про це до закінчення строку, встановленого для пред'явлення наказу до виконання.

Про видачу дубліката наказу виноситься ухвала.

До заяви про видачу дубліката наказу мають бути додані:

довідка установи банку, державного виконавця чи органу зв'язку про втрату наказу;

при втраті наказу стягувачем - довідка стягувача, підписана керівником чи заступником керівника та головним (старшим) бухгалтером підприємства, організації, що наказ втрачено і до виконання не пред'явлено.

(Із змінами, внесеними згідно із
законами України від 19.10.2000 р. N 2056-III,
від 03.03.2005 р. N 2456-IV)

Стаття 121. Відстрочка або розстрочка виконання рішення, зміна способу та порядку виконання рішення, ухвали, постанови

При наявності обставин, що ускладнюють виконання рішення або роблять його неможливим, за заявою сторони, державного виконавця, за поданням прокурора чи його заступника або за своєю ініціативою господарський суд, який видав виконавчий документ, у десятиденний строк розглядає це питання у судовому засіданні з викликом сторін, прокурора чи його заступника і у виняткових випадках, залежно від обставин справи, може відстрочити або розстрочити виконання рішення, ухвали, постанови, змінити спосіб та порядок їх виконання.

При відстрочці або розстрочці виконання рішення, ухвали, постанови господарський суд на загальних підставах може вжити заходів щодо забезпечення позову.

Про відстрочку або розстрочку виконання рішення, ухвали, постанови, зміну способу та порядку їх виконання виноситься ухвала, яка може бути оскаржена у встановленому порядку. В необхідних випадках ухвала надсилається установі банку за місцезнаходженням боржника або державному виконавцю.

Мирова угода, укладена сторонами у процесі виконання судового рішення, подається на затвердження господарського суду, який прийняв відповідне судове рішення. Про затвердження мирової угоди господарський суд виносить ухвалу.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 13.05.97 р. N 251/97-ВР,
від 19.10.2000 р. N 2056-III,
від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 121¹. Зупинення виконання судового рішення

Суд касаційної інстанції за заявою сторони чи поданням прокурора або за своєю ініціативою може зупинити виконання оскарженого рішення господарського суду до закінчення його перегляду в порядку касації.

Про зупинення виконання судового рішення виноситься ухвала.

Після закінчення перегляду оскарженого судового рішення господарський суд може поновити виконання судового рішення, про що виноситься ухвала.

(Доповнено статтею 121¹ згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 121². Оскарження дій чи бездіяльності органів Державної виконавчої служби

Скарги на дії чи бездіяльність органів Державної виконавчої служби щодо виконання рішень, ухвал, постанов господарських судів можуть бути подані стягувачем, боржником або прокурором протягом десяти днів з дня вчинення оскаржуваної дії, або з дня, коли зазначеним особам стало про неї відомо, або з дня, коли дія мала бути вчинена.

Скарги на дії органів Державної виконавчої служби розглядаються господарським судом, про час і місце якого повідомляються ухвалою стягувач, боржник чи прокурор та орган виконання судових рішень. Неявка боржника, стягувача, прокурора чи представника органу Державної виконавчої служби в судове засідання не є перешкодою для розгляду скарги.

За результатами розгляду скарги виноситься ухвала, яка надсилається стягувачеві, боржникові та органів виконання судових рішень. Ухвалу може бути оскаржено у встановленому цим Кодексом порядку.

(Доповнено статтею 121² згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 122. Поворот виконання рішення, постанови

Якщо виконані рішення або постанова змінені чи скасовані і прийнято нове рішення про повну або часткову відмову в позові, або провадження у справі припинено, або позов залишено без розгляду, боржникові повертається все те, що з нього стягнуто на користь стягувача за зміненими чи скасованими у відповідній частині рішенням, постановою.

Видача наказу про повернення стягнутих грошових сум, майна або його вартості провадиться господарським судом за заявою боржника, до якої додається довідка, підписана керівником чи заступником керівника і головним (старшим) бухгалтером, про те, що суму, стягнуту за раніше прийнятим рішенням, списано установою банку або майно вилучено державним виконавцем.

Якщо не приведені у виконання рішення або постанови змінені чи скасовані і прийнято нове рішення про повну або часткову відмову в позові, або провадження у справі припинено, або заяву залишено без розгляду, господарський суд виносить ухвалу про повне або часткове припинення стягнення за зміненими чи скасованими у відповідній частині рішенням, постановою.

(Із змінами, внесеними згідно із
Законом України від 19.10.2000 р. N 2056-III)

Розділ XV ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ЗА УЧАСТЮ ІНОЗЕМНИХ ПІДПРИЄМСТВ І ОРГАНІЗАЦІЙ

(Доповнено розділом XV згідно із
Законом України від 21.06.2001 р. N 2539-III)

Стаття 123. Процесуальні права іноземних підприємств і організацій

Іноземні підприємства і організації мають право звертатися до господарських судів згідно з встановленою підвідомчістю і підсудністю господарських спорів за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів.

Іноземні підприємства і організації мають процесуальні права і обов'язки нарівні з підприємствами і організаціями України.

Законодавством України можуть бути встановлені відповідні обмеження щодо підприємств і організацій тих держав, законодавством яких обмежуються процесуальні права підприємств або організацій України.

Стаття 124. Компетенція господарських судів у справах за участю іноземних підприємств і організацій

Господарські суди розглядають справи за участю іноземних підприємств і організацій, якщо місцезнаходження відповідача на території України.

Підвідомчість і підсудність справ за участю іноземних підприємств і організацій визначається за правилами, встановленими статтями 12 - 17 цього Кодексу.

Господарські суди мають право також розглядати справи за участю іноземних підприємств і організацій, якщо:

- 1) місцезнаходженням філії, представництва, іншого відособленого підрозділу іноземного підприємства чи організації є територія України;
- 2) іноземне підприємство чи організація має на території України нерухоме майно, щодо якого виник спір.

(Із змінами і доповненнями, внесеними згідно із
законами України від 18.11.2003 р. N 1255-IV,
від 24.06.2004 р. N 1892-IV)

Стаття 125. Судовий імунітет

Подання до господарського суду позову до іноземної держави, залучення її до участі у справі як третьої особи, накладення арешту на майно або грошові кошти, що належать іноземній державі і знаходяться на території України, а також застосування щодо неї інших заходів забезпечення позову, звернення стягнення на майно іноземної держави в порядку примусового виконання судового рішення господарського суду допускається лише за згодою компетентних органів відповідної держави, якщо інше не передбачено законами України або міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Судовий імунітет міжнародних організацій визначається законодавством України і міжнародними договорами України.

**Голова Верховної Ради
України
м. Київ
6 листопада 1991 року
N 1798-ХІІ**

Л. КРАВЧУК